

UNIVERZITET U SARAJEVU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**ULOGA OBRAZOVANJA U UBRZAVANJU IMPLEMENTACIJE
SDG-A: KVALITATIVNA STUDIJA**

Sarajevo, mart 2024.

AZRA ĐULABIĆ

U skladu sa članom 54. Pravila studiranja za I, II ciklus studija, integrisani, stručni i specijalistički studij na Univerzitetu u Sarajevu, daje se

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA

Ja, Azra Đulabić, student/studentica drugog (II) ciklusa studija, broj index-a 5154-73917 na programu Menadžment - zajednički, smjer Menadžment i organizacija, izjavljujem da sam završni rad na temu:

ULOGA OBRAZOVANJA U UBRZAVANJU IMPLEMENTACIJE SDG-A: KVALITATIVNA STUDIJA

pod mentorstvom prof. dr. Kapo Amra izradio/izradila samostalno i da se zasniva na rezultatima mog vlastitog istraživanja. Rad ne sadrži prethodno objavljene ili neobjavljene materijale drugih autora, osim onih koji su priznati navođenjem literature i drugih izvora informacija uključujući i alate umjetne inteligencije.

Ovom izjavom potvrđujem da sam za potrebe arhiviranja predao/predala elektronsku verziju rada koja je istovjetna štampanoj verziji završnog rada.

Dozvoljavam objavu ličnih podataka vezanih za završetak studija (ime, prezime, datum i mjesto rođenja, datum odbrane rada, naslov rada) na web stranici i u publikacijama Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta.

U skladu sa članom 34. 45. i 46. Zakona o autorskom i srodnim pravima (Službeni glasnik BiH, 63/10) dozvoljavam da gore navedeni završni rad bude trajno pohranjen u Institucionalnom repozitoriju Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta i da javno bude dostupan svima.

Sarajevo, 12.01.2024.

Potpis studenta/studentic

SAŽETAK

Tema završnog rada jeste: Uloga obrazovanja u ubrzavanju implementacije SDG-a, kvalitativna studija. Cilj završnog rada jeste identifikacija postavljenih SDG ciljeva u svijetu, kao i utvrđivanje mehanizama obrazovanja putem kojih će se navedeni principi ubrzano razvijati. Konačni cilj jeste utvrditi razvojni model razumijeva kako čovjek i priroda mogu/moraju biti u konstantnoj interakciji.

Sedamnaest globalnih ciljeva za održiv razvoj su poznati i kao Globalni ciljevi. Oni predstavljaju nove, univerzalne ciljeve i pokazatelje za koje se smatra da će ih članice UN-a koristiti u kreiranju svojih politika i programa u narednih petnaest godina. Svi SDG su međusobno zavisni i mogu se postići samo ako se implementiraju zajedno. Budući da obrazovanje nije samo sastavni dio, već i ključni pokretač održivog razvoja, potrebno ga je uključiti u nacionalne razvojne planove i strategije za postizanje ciljeva održivog razvoja. Ciljevi održivog razvoja (SDG) su osnovni principi za postizanje ekonomskih, industrijskih razvojnih ciljeva, uz zadržavanje sposobnosti očuvanja prirodnih sistema od kojih zavise naše civilizacije. Sedamnaest ciljeva za održiv razvoj su poznati i kao Globalni ciljevi, a koji predstavljaju nove i univerzalne ciljeve.

Nakon definisanja pojma SDG i njegove primjene u svijetu sljedeća cjelina završnog rada se odnosi na visoko obrazovanje i njegovu poveznicu sa pojmom SDG i njegovom implementacije. Naime, obrazovanje je pojam koji predstavlja ključnu dimenziju blagostanja i ključni pokazatelj razvoja. Obrazovanje igra važnu, višeslojnu ulogu u novoj globalnoj razvojnoj Agendi, koja ima za cilj iskorjenjivanje siromaštva uz rješavanje društvenih potreba, kao što su: obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, zapošljavanje, klimatske promjene, zaštita životne sredine. Obrazovanje za održiv razvoj je vizija obrazovanja koja nastoji uravnotežiti ljudsko i ekonomsko blagostanje s kulturnim tradicijama i poštovanjem prirodnih resursa. Navedeno naglašava aspekte učenja koji poboljšavaju tranziciju ka održivosti uključujući buduće obrazovanje (građansko, obrazovanje za kulturu mira, rodna ravnopravnost i poštivanje ljudskih prava, zdravstveno, obrazovanje stanovništva, obrazovanje za održivu potrošnju, obrazovanje za zaštitu i upravljanje prirodnim resursima).

Također, od velikog značaja jeste i definisanje poveznice visokoškolskih institucija sa implementacijom SDG-a. Univerziteti imaju visoko specijalizovani talenat i visoko motivisane studente koji su spremni da pomognu u dizajniranju rešenja, ali često nisu organizirani za takve napore, ne odobravaju ih jer se smatraju odvracanjem pažnje od akademskog istraživanja, te ne nude institucionalnu podršku za takve napore (npr. radno vrijeme fakulteta, kancelarijski prostor, pravna i administrativna podrška, itd.).

Obrazovanje, istraživanje i inovacije su od suštinskog značaja za održivi razvoj, a čime Univerziteti predstavljaju ključne aktere za postizanje navedenih ciljeva. Univerziteti

pružaju vrhunska istraživanja, visokokvalitetno istraživanje i revolucionarne inovacije. Može se navesti da jaki Univerziteti predstavljaju važan dio društva, te su promotori globalnih i lokalnih partnerstva.

Završni dio rada se odnosi na istraživanje u pogledu kvalitativne metode. U navedenom dijelu se detaljno navodi sam proces istraživanja, broj ispitanika, način na koji su se prikupljali i na kraju obrađivali podaci kao i sam rezultat. Nakon izvršenog istraživanja možemo kreirati zapravo realnu sliku o poznanstvu pojma SDG, ulozi obrazovanja i visokoškolskih institucija u njegovoj implementaciji kao i međusobnu povezanost. Kako je navedeno bit će primjenjiva kvalitativna metoda istraživanja, a sve s ciljem kreiranja cjelokupne slike o predmetnoj pojavi. Podaci koji će biti osnov empirijskog dijela istraživanja rada bit će prikupljeni metodom dubinskog intervjua s određenom/ciljanom grupom ispitanika, kako bi se ishodio dubinski uvid u problematiku.

Ključne riječi: SDG principi, obrazovanje, visokoškolske ustanove, razvojni model, pandemija.

ABSTRACT

The topic of the Master theme is: The role of education in accelerating the implementation of the SDGs, qualitative study. The goal of the document is to identify the set SDG goals in the world, as well as to determine the mechanisms of education through which the stated principles will be rapidly developed. The final goal is to establish a development model that understands how man and nature can/must be in constant interaction.

The seventeen global goals for sustainable development are also known as the Global Goals. They represent new, universal goals and indicators that are considered to be used by UN members in creating their policies and programs in the next fifteen years. All SDGs are interdependent and can only be achieved if implemented together. Since education is not only an integral part, but also a key driver of sustainable development, it should be included in national development plans and strategies for the implementation of sustainable development goals. The Sustainable Development Goals (SDGs) are the basic principles for achieving economic, industrial development goals, while maintaining the ability to preserve the natural systems on which our civilizations depend. Seventeen goals for sustainable development are also known as Global Goals, which represent new and universal goals.

After defining the concept of SDG and its application in the world, the next part of the document related to higher education and its link with the concept of SDG and its implementation. Namely, education is a concept that represents a key dimension of well-being and a key indicator of development. Education plays an important, multifaceted role in the new global development agenda, which aims to eradicate poverty while addressing social needs, such as: education, health, social protection, employment, climate change, environmental protection. Education for sustainable development is a vision of education that seeks to balance human and economic well-being with cultural traditions and respect for natural resources. The aforementioned highlights aspects of learning that improve the transition to sustainability including future education (civic education, education for a culture of peace, gender equality and respect for human rights, health, population education, education for sustainable consumption, education for the protection and management of natural resources).

Also, defining the link between higher education institutions and the implementation of the SDGs is of great importance. Universities have highly specialized talent and highly motivated students who are willing to help design solutions, but are often not organized for such efforts, disapprove of them as a distraction from academic research, and do not offer institutional support for such efforts (e.g. work faculty time, office space, legal and administrative support, etc.).

Education, research and innovation are of essential importance for sustainable development, and thus Universities represent key actors for achieving the stated goals.

Universities provide superior research, high-quality research and revolutionary innovations. It can be stated that strong Universities represent an important part of society, and are promoters of global and local partnerships. The final part of the paper refers to the research in terms of the qualitative method. The aforementioned part details the research process itself, the number of respondents, the manner in which the data were collected and finally processed, as well as the result itself. After the completed research, we can actually create a realistic picture of familiarity with the term SDG, the role of education and higher education institutions in its implementation, as well as their mutual connection. As stated, a qualitative research method will be applicable, all with the aim of creating an overall picture of the phenomenon in question. The data that will be the basis of the empirical research part of the work will be connected by the method of in-depth interviews with a specific/targeted group of respondents, in order to gain an in-depth insight into the issue.

Keywords: SDG principles, education, higher education institution, development model, pandemic.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.2. Istraživačka pitanja	3
1.3. Ciljevi istraživanja	3
1.4. Metodologija istraživanja	3
1.5. Struktura rada	4
2. DEFINISANJE SDG PRINCIPA U SVIJETU	5
2.1. Detaljna objašnjenja pojedinačnih SDG-ova	7
2.2. Efekti COVID-19 na Sustainable Development Goals	11
2.3. Zastupljenost SDG-a u Bosni i Hercegovini	13
2.3.1. Vizija 2030.	14
2.3.2. Razvojni pravci.....	15
2.3.3. Horizontalne teme.....	20
3. VISOKO OBRAZOVANJE I ODRŽIV RAZVOJ	20
3.1. Obrazovanje za održiv razvoj (ESD)	21
3.1.1. Veze sa drugim globalnim obrazovnim i razvojnim inicijativama	22
3.1.2. Odnos između ESD-a i drugih edukacija u nastajanju.....	22
3.2. Razumijevanje cilja održivog razvoja (SDG 4) o „kvalitetnom obrazovanju“ sa mikro, mezo i makro perspektive	23
3.2.1. Pogled na obrazovanje - Mikro nivo	24
3.2.2. Pogled na obrazovanje - Mezo nivo	24
3.2.3. Pogled na obrazovanje - Makro nivo.....	24
3.2.4. Deset podciljeva SDG 4 i razne perspektive (mikro, mezo i makro nivo)....	25
4. ULOGA UNIVERZITETA U SDG SFERI	28
4.1. Uvođenje ESDGa (Education for the SDGs)	28

4.1.1. Uloga univerziteta u ostvarivanju ESDG-a.....	30
4.1.2. Koraci za implementaciju ESDG-a.....	32
4.1.3. Zajedničke prepreke, izazovi i potencijalna rješenja	35
4.2. Strategije integracije Ciljeva održivog razvoja u visokom obrazovanju.....	40
4.2.1. Istraživačka dimenzija.....	40
4.2.2. Obrazovanje	41
4.2.3. Upravljanje i organizacija	42
4.2.4. Javni angažmani	42
4.3. Izazovi u integraciji SDG-a u Visokoškolske institucije.....	43
4.4. Kako EUA (European University Association) podržava koncept SDG na Visokoškolskim institucijama?	44
5. ISTRAŽIVAČKI DIO TEME MASTER RADA	45
5.1. Uzorkovanje, prikupljanje podataka i analiza: Pregled intervjua sa ispitanicima.....	45
5.2. Identifikacija sličnosti - MAXQDA	46
5.3. Rezultati istraživanja.....	48
6. ZAKLJUČAK	62
REFERENCE	65
POPIS SLIKA	
Slika 1. 17 ciljeva održivog razvoja (SDG).....	7
Slika 2. Vizuelni prikaz razvojnih procesa.....	15
Slika 3. Prikaz esencijalnih akcelatora u procesu.....	15
Slika 4. Vizuelni prikaz razvojnog pravca Pametni rast.....	18
POPIS TABELA	
Tabela 1. Prikaz SDG 4 podciljeva shodno različitim perspektivama	25
Tabela 2. Izvršeni intervjui - prikupljeni podaci	46

Tabela 3. Izjave ispitanika - Cilj 1 i 3 istraživanja	49
Tabela 4. Izjave ispitanika - Cilj 2 istraživanja	58

POPIS SKRAĆENICA

SDG – Sustainable Development Goals (Ciljevi održivog razvoja)

ESDG – Education for the SDG (Edukacija ciljeva održivog razvoja)

EUA - European University Association (Europsko udruženje univerziteta)

UN – United Nations (Ujedinjene nacije)

1. UVOD

Danas, svijet postaje sve bliži i bliži. Razlog tome nije samo globalizacija, trgovina i ekonomija, već i globalne posljedice (migracija ljudi, terorizam, sukobi, siromaštvo, klimatske promjene itd.). Nastavno na navedeno, možemo reći da je 21. stoljeće okarakterisano širim i dubljim međusobnim povezanostima mnogih globalnih izazova. Kako bi odgovorili na globalne izazove, UN postavljaju mnoge mehanizme.

Od krucijalnog značaja jeste što su svi ciljevi primjenjivi u razvijenim, ali i u nerazvijenim zemljama.

Sedamnaest globalnih ciljeva za održiv razvoj su poznati i kao Globalni ciljevi. Oni predstavljaju nove, univerzalne ciljeve i pokazatelje za koje se smatra da će ih članice UN-a koristiti u kreiranju svojih politika i programa u narednih petnaest godina. SDG su nastali kao proširenje prvobitnih Milenijskih globalnih ciljeva, a koji su na snazi od 2001. godine (postavljenih osam ciljeva usmjerenih na smanjenje siromaštva do 2015. godine). Koncept ciljeva održivog razvoja jeste uspješan završetak onoga što su započeli Milenijski ciljevi, a na način da nijedan sudionik ne bude isključen iz samog procesa. Stotinudevestitri zemlje su se 2015. godine usaglasile za navedenih sedamnaest ciljeva, a proces će trajati do 2030. godine, prema postavljenoj agendi.

Obrazovanje i postizanje Cilj: 4-osigurati inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje i promovirati mogućnost cjeloživotnog učenja za sve-posjeduje centralnu ulogu u izgradnji održivih, inkluzivnih i otpornih društava. Navedeni SDG ima za cilj da podigne ljestvicu i učini obrazovanje katalizatorom za šire promjene ka održivom razvoju. Obrazovanje je osnovno pravo i elementarno za ljudsko dostojanstvo. Pristup kvalitetnom obrazovanju je put za društvene mobilnosti i smanjenje nejednakosti. Obrazovanje je od suštinskog značaja za izgradnju baze znanja koja je potrebna da bismo se oduprijeli kritičnim izazovima. Obrazovanje će pomoći mladima da se pripreme za zapošljavanje na visokokvalificiranim poslovima. Također, obrazovanje je temelj za mirna društva i efikasne institucije.

Svi SDG su međusobno zavisni i mogu se postići samo ako se implementiraju zajedno. Budući da obrazovanje nije samo sastavni dio, već i ključni pokretač održivog razvoja, potrebno ga je uključiti u nacionalne razvojne planove i strategije za postizacije ciljeva održivog razvoja.

Izveštaj: „Higher Education Partnership to accelerate action for the SDG” (Toman, 2020) naglašava uloge visokog obrazovanja i partnerstva u postizanju globalnih ciljeva. Ni jedan cilj se ne može riješiti izolovano, niti samo u jednom dijelu rada. Ako postoji nešto što su Agenda 2030 i Ciljevi održivog razvoja pokazali, to je međupovezanost svega što okružuju sve nas na Zemlji. Jedino kroz istinsku međunarodnu saradnju koja nadilazi vidljive i

nevidljive barijere, te ponovo povezuje sisteme znanja širom svijete, postiće se postavljeni globalni ciljevi.

Članak: „Education for Sustainable Development“ (Wals, 2010) ima za cilj da opiše važnost gradova i ljudskih naselja u postizanju svih sedamnaest ciljeva do 2030. godine. Dok većina ciljeva posebno priznaje odgovornosti nacionalnih vlada za lokalizaciju i implementaciju, lokalne i podnacionalne vlasti će na kraju snositi odgovornosti. Ne samo da je specifični SDG 11 izgrađen oko urbane održivosti, već i djelovanje održivosti na lokalnom nivou mora biti uključeno u sve preostale ciljeve.

U članku „Universities and Sustainable Development Goals“ (EUA, 2020) se navodi kako je održiv razvoj ključan za budućnost cijelog svijeta. SDG osiguravaju socijalnu koheziju, ekonomski prosperitet i zaštitu životne sredine. Obrazovanja, mnoga istraživanja i inovacije su od suštinskog značaja. Shodno tome, može se navesti da su univerziteti ključni akteri koji će doprinijeti postizanju ovih ciljeva. „Jaki“ univerziteti su važan dio civilnog društva (Cilj: 16) i odlični promotori globalnih i lokalnih partnerstva (Cilj: 17).

Istraživanje: „The Role of Universities Towards a Sustainable Future“ (Arsenault, 2021) govori o tome kako univerziteti igraju posebnu ulogu u društvu i ključnu ulogu u postizanju ciljeva održivog razvoja, a sve u cilju izgradnje otpornijeg i pravednijeg svijeta. Da bi se postigli uspješni rezultati u mnogim identifikovanim oblastima, SDG zahtijevaju od univerziteta da budu zagovornici i lideri u izgradnji kapaciteta za održiv razvoj. Iako za univerzitet može biti izazov da integrišu SDG, postoji velika prilika da imaju korist od preuzimanja leaderske pozicije u istraživanju, podizanju svijesti i implementaciji rješenja održivog razvoja.

Vodič “Accelerating education for the SDGS in universities” (2020) navodi kako univerziteti i druge visokoškolske institucije imaju ključnu ulogu u postizanju ciljeva održivog razvoja, a kroz svoja istraživanja, učenja, podučavanja, rad u kampusima i vodstvo. Ovaj vodič se fokusira na jedan od najvažnijih načina na koji oni mogu doprinijeti, a to jeste da iskoriste svoje funkcije učenja i podučavanja kako bi pružili: “Obrazovanje za SDG (ESDG)”, koje će dalje pomoći učenicima da razviju neophodna znanja, vještine i razmišljanja. Širenjem i uvođenjem

ESDG-a kao dijela visokog obrazovnog iskustva, univerziteti mogu odgovoriti i prilagoditi se potrebama “novog normalnog”. Cilj vodiča jeste ubrzanje procesa uvođenja ESDG-a na univerzitet, pomažući dionicama zašto univerziteti treba da uvedu i da se bave ESDG-em, kako izgledaju ESDG i koje korake mogu poduzeti u pravcu implementacije. ESDG je kritična misija za univerzitet, kako zbog toga što su univerziteti u jedinstvenoj poziciji da pruže ovu vrstu usluge društvu, ali i zato što implementacija ESDG-a može donijeti koristi univerzitetima.

Temeljni cilj završnog rada jeste identifikovanje SDG ciljeva u svijetu, kao i identifikovanje mehanizama obrazovanja koji će dovesti do ubrzanog razvoja navedenog.

1.2. Istraživačka pitanja

Na osnovu uvodnog dijela, postavljaju se istraživačka pitanja, a kako slijedi:

1. U kojoj mjeri, te na koji način obrazovanje uspješno utiče na implementaciju SDG principa?
2. Da li postoji direktna povezanost između SDG principa, implementacije istih i univerziteta u svijetu, te kako i koliku su povezani?
3. Koji je najznačajniji i ključni uticaj uvođenja *SDG predmeta* na univerzitetima?
4. S kojim tehnikama zaposlenici univerziteta najviše posežu u procesu uvođenja željenog obrazovnog dijela SDG principa?
5. Koliko su uslovi pandemije COVID 19 uticali na postavljene SDG principe i njihovu implementaciju u svijetu?

1.3. Ciljevi istraživanja

Temeljni cilj završnog rada jeste identifikovati postavljene SDG ciljeve u svijetu, te utvrditi mehanizme obrazovanja putem kojih će se navedeni principi ubrzano razvijati, tj. utvrditi razvojni model razumijevanja kako čovjek i priroda mogu i moraju biti u interakciji.

Ostvarivanje navedenog odnosi se na:

1. Identifikovanje uloge obrazovanja na razvoj SDG principa.
2. Identifikovanje ključnog aktera (Visokoškolske institucije), kreiranje nastavnog plana i programa, te upoznavanje novih generacija o suočavanju s globalnim izazovima.
3. Utvrđivanje povezanosti i uticaja SDG principa na ulogu univerziteta.

1.4. Metodologija istraživanja

Istraživanje završne teme: „Uloga obrazovanja u ubravanju implementacije SDG-a: kvalitativna studija“ obuhvataće dva dijela i to: teorijsko i empirijsko istraživanje.

Teorijsko istraživanje podrazumijeva pregled dostupne literature, a koja podrazumijeva knjige i naučne članke, koji se bave pojmom SDG, karakteristikama, kao i elementima obrazovanja i uticanja obrazovanja u implementaciji istih.

Drugi dio, tj. empirijski dio istraživanja će biti usmjeren na utvrđivanje pojma SDG, obrazovanja i uticanja obrazovanja na razvoj principa. Cilj istraživanja jeste utvrđivanje prirode uticaja pojedinih faktora na razvoj implementacije SDG principa, kao i ključnih faktora koji utiču na povezanost univerziteta (visokog obrazovanja) i uvođenja određenih nastavnih funkcija o upoznavanju s pojmom.

Bit će primjenjiva kvalitativna metoda istraživanja, a sve s ciljem kreiranja cjelokupne slike o predmetnoj pojavi. Podaci koji će biti osnov empirijskog dijela istraživanja rada bit će prikupljeni metodom dubinskog intervjua s određenom/ciljanom grupom ispitanika, kako bi se ishodovao dubinski uvid u problematiku. Istraživanje će obuhvatiti zaposlenike Univerziteta u Sarajevu, kao i studente istog.

Dubinski intervjui s ispitanikom će se sastojati od niza unaprijed pripremljenih pitanja, kako bi se u konačnici istražila uvjerenja, stavovi, ponašanja i motivacija ispitanika. Po finaliziranju prikupljanja odgovora i podataka, bit će izvršena odgovarajuća obrada, kao i kreirana finalna informacija.

1.5. Struktura rada

Sadržaj završnog rada s naslovom: „Uloga obrazovanja u ubrzavanju implementacije SDG-a: kvalitativna studija“ bit će definisan u okviru sedam poglavlja.

U prvom dijelu, tj. uvodnom (I poglavlje) bit će predstavljen sam sadržaj i koncept rada, zatim predmet i ciljevi istraživanja.

Nakon uvodnog dijela, drugo poglavlje će se odnositi na detaljnije objašnjenje pojma SDG. S obzirom na globalizaciju, današnju ekonomiju i trgovinu, svijet je okarakterisan širim i dubljim međusobnim povezanostima globalnih izazova. S obzirom na navedeno, veliki je značaj UN-ovih zajedničkih mehanizama, tj. SDG-a. U ovom dijelu rada detaljno su definisani ciljevi (sedamnaest), njihova povezanost i karakteristike. Kako je svijet proteklih mjeseci bio suočen s pokrentom krizom zbog širenja virusa COVID-19, u prvom dijelu rada bit će osvrt na navedeno kroz postavljene SDG-ove.

Treći i četvrti dio rada će se odnositi na ulogu univerziteta kroz SDG principe, kao i na visoko obrazovanje u procesu implementacije SDG principa. U ovom dijelu rada posebna pažnja je usmjerena ka promjeni uloge univerziteta u sferi SDG principa, kao i potencijalnom poboljšanju edukacije o predmetu teme na univerzitetima. Pored navedenog predmet ovog dijela rada jeste i uloga/značaj obrazovanja u razvoju SDG-a.

Peto poglavlje završnog rada biti će usmjereno ka istraživačkom dijelu, a koje će biti usklađeno sa teoretskim dijelom. Akcenat je na kreiranju cjelovite i široke slike navedene pojave.

Završno poglavlje će se sastojati od najvažnijih zaključaka, a koji su utvrđeni na osnovu teorijskog i empirijskog istraživanja provedenog u okviru izrade završnog rada II ciklusa studija: „Uloga obrazovanja u ubrzavanju implementacije SDG-a: kvalitativna studija“. Nakon predstavljenih gore navedenih poglavlja bit će navedena korištena literatura za završni rad, kao i popis slika/tabela/grafikona, te razni prilozi koji su korišteni tokom pisanja rada.

2. DEFINISANJE SDG PRINCIPA U SVIJETU

Ujedinjeni narodi su u septembru, 2015. godine predstavili set od 17 ciljeva održivog razvoja/SDG, sa 169 ciljeva i nešto više od 230 indikatora. Mjere za indikatore mogu biti kvalitativne ili polukvantitativne. Kada je riječ o ukupnom broju ciljeva (169), može se navesti cca 10 po jednom SDG-u (prosječno). U mnogim slučajevima nedostatka mjerljivih podataka, može se isto nadoknaditi kvalitativnim opisom učinka. Navedeno predstavlja nastavak Milenijumskih razvojnih ciljeva, a čija je nadležnost prestala u 2015. godini. Vladama širom svijeta (nacionalnim, pokrajinskim i općinskim), predstoje mnogobrojni izazovi, a koji se ogledaju u prilagodbi postavljenim ciljevima i indikatorima, a s ciljem ostvarivanja značajne tranzicije ka održivom razvoju do 2030. godine.

Agenda za održiv razvoj 2030. pruža zajednički plan za mir i prosperitet za ljude i planetu, sada i u budućnosti. U srži se nalazi 17 ciljeva, a koji predstavljaju hitan poziv na akciju svih zemalja (razvijenih i onih u razvoju) u globalnom partnerstvu. Oni prepoznaju da okončanje siromaštva i drugih uskraćenosti mora ići ruku pod ruku sa strategijama koje poboljšavaju zdravlje i obrazovanje, smanjuju nejednakost i podstiču ekonomski rast-sve dok se bore protiv klimatskih promjena i rade na očuvanju okeana i šuma. Ciljevi održivog razvoja su zasnovani na decenijama rada zemalja i UN-a, uključujući Odjel UN-a za ekonomska i socijalna pitanja.

Ciljevi održivog razvoja (SDG) su osnovni principi za postizanje ekonomskih, industrijskih razvojnih ciljeva, uz zadržavanje sposobnosti očuvanja prirodnih sistema od kojih zavise naše civilizacije. Sedamnaest ciljeva za održiv razvoj su poznati i kao Globalni ciljevi, a koji predstavljaju nove i univerzalne ciljeve.

Održivost se odnosi na stanje i/ili sposobnost. Održivi razvoj je proces, a koji u suštini predstavlja sredstvo ka cilju, a to je sama održivost. Neophodno je da sam proces i sve što on predstavlja bude održiv, a kako bi se kraj opravdao. Kallio (2007) navodi fenomen koji nazivamo i označavamo kao održivi razvoj nikada ne može biti iscrpan. Isti bi se mijenjao s vremenom, učesnicima i njihovim potrebama. S obzirom na to, možemo se reći da postoji neuhvatljiv, nestalan krajnji cilj, a koji se ostvaruje sa promjenjivim skupom načina i sredstava. Uvođenje održivog razvoja kao koncept je predstavljao intelektualan odgovor na suprostavljene ciljeve životne sredine, zaštite, kao i ekonomskog rasta. Ukoliko je prisutna što veća svijest i spremnost da se shvati važnost održivog razvoja, otvara se um za pitanja, kritike, izazove, odlučivanje i ponovno učenje.

Možemo navesti dva aspekta, a kako slijedi (Venkatesh, 2021):

- Vremenski aspekt;
- Prostorni aspekt.

Vremenski aspekt: Kada je riječ o održivosti, budući da je isto pokretna meta, proces održivog razvoja treba da se samo isključivo nastavlja. Nikada nije završen! Dakle,

vremenski aspekt ovdje sugerira da dok je usvojeno dugoročno razmišljanje, proces zapravo nikada ne prestaje. Step en održivosti drugim riječima je prevladavajući status, te ako je održivost pokretna meta, step en nikada neće dosegnuti 100%.

Prostorni aspekt: Što se tiče prostornog aspekta, može se navesti da smo svi povezani, kroz atmosferu/hidrosferu/pedosferu, te razne konstrukcije trgovine i putovanja. Ono što sada radimo može/je uticalo/će uticati na nekog drugog. Uticaj može imati dva ishoda: povoljno ili nepovoljno.

Navode se sljedeći dogovoreni zajednički ciljevi SDG-a:

Cilj 1: *Nema siromaštva*

Cilj 2: *Nula glad*

Cilj 3: *Dobro zdravlje i dobrobit*

Cilj 4: *Kvalitetno obrazovanje*

Cilj 5: *Rodna ravnopravnost*

Cilj 6: *Čista voda i kanalizacija*

Cilj 7: *Pristupačna i čista energija*

Cilj 8: *Dostojanstven rad i ekonomski rast*

Cilj 9: *Industrija, inovacije i infrastruktura*

Cilj 10: *Smanjene nejednakosti*

Cilj 11: *Održivi gradovi i zajednice*

Cilj 12: *Odgovorna potrošnja i proizvodnja*

Cilj 13: *Klimatska akcija*

Cilj 14: *Život ispod vode*

Cilj 15: *Život na kopnu*

Cilj 16: *Mir, pravda i jake institucije*

Cilj 17: *Partnerstvo za cilj*

Navedeni set od sedamnaest ciljeva zamišlja budućnost za samo petnaest godina koja bi bila riješena siromaštva i gladi, te sigurna od najgorih posljedica klimatskih promjena. Od esencijalnog je značaja to što su navedeni ciljevi primjenjivi u razvijenim, ali i u nerazvijenim zemljama svijeta. Ovo predstavlja ambiciozan plan. Postoje brojni dokazi koji upuću da se isto može i ostvariti. Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) je jedna od najvećih organizacija koja aktivno radi na ispunjavanju SDG-a do 2030. godine. Prisutni u skoro stotinusedamdest zemalja i teritorija. Osnova jeste da se zagovaraju ciljevi tako da ljudi širom svijeta znaju kako da urade svoj dio posla. Može se reći da je UNDP zapravo lider u ovom globalnom pokretu. Ciljevi održivog razvoja se odnose na transformativni plan stvaranja bolje i održive budućnosti za cijeli svijet. Aktivnosti su usmjerene na globalne izazove, s kojim se svijet suočava, a kao što su: nejednakosti, prosperitet, mir, siromaštvo i tako dalje.

Ciljevi održivog razvoja se zasnivaju na tri ključna principa:

1. Univerzalnost.

Prvi princip se podrazumijeva obaveza i spremnost svih zemalja na njihovu primjenu. Bitno je naglasiti da je neophodno uvažavati unutrašnja uređaja i stepen razvoja, a koji dalje doprinosti razvoju navedenih ciljeva.

2. Integracija svih aspekata održivog razvoja.

Navedeni princip podrazumijeva ravnomjeran ekonomski rast uključujući zaštitu prirode i resursa, uz smanjenje nejednakosti i kreiranje pravednog društva

3. Princip „Nitko ne smije biti isključen“.

Uvođenje navedenog principa u praksu zahtijeva razne mehanizme upravljanja, kao i odgovornosti na svim nivoima (lokalno, međunarodno), a kako bi se osigurala jednakost.

Agenda za održiv razvoj 2030. navodi 17 pojedinačnih ciljeva održivog razvoja, a koji usmjeravaju potrebne prakse za mnoge profesionalne discipline širom svijeta, a kao što su: inženjering, politika, istraživanje i razvoj.

Slika 1. 17 ciljeva održivog razvoja (SDG)

Izvor: <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

2.1. Detaljna objašnjenja pojedinačnih SDG-ova

U nastavku se navode detaljnija objašnjenja za svaki prethodno navedeni SDG (17 ciljeva održivog razvoja) (Hajrić, 2019.):

1. Nema siromaštva

Navedeni cilj teži ka okončanju siromaštva širom svijeta, a što predstavlja jedan od najvećih izazova sa kojim se čovječanstvo suočava. Može se navesti da je broj siromašnih

umanjen prilikom realizacije Milenijumskih održivih razvoja, ovaj problem je i dalje prisutan, te je još uvijek velik broj ljudi koji se svakodnevno bore za one osnovne ljudske potrebe.

2. Nula glad

Cilj jeste smanjiti glad, te postići bolji kvalitet ishrane, promovisati održivu poljoprivredu i postići sigurnost u opskrbi hranom. Brz ekonomski razvoj i veća produktivnost koja je zastupljena u poljoprivredi su dovele do prepolovljenog broja pothranjenih ljudi. Mnoge zemlje u razvoju zadovoljavaju nutritivne potrebe, ali je i dalje prisutna pothranjenost u mnogobrojnim zemljama. Svrha SDG 2 jeste iskorjenjivanje gladi i pothranjenosti do 2030. godine. Prilikom realizacije navedenog cilja, neophodno je da se vodi računa o da svi (naročito djeca i najugroženiji) posjeduju dovoljno kvalitetne hrane tokom cijene godine.

3. Dobro zdravlje i dobrobit

Treći cilj se odnosi na promociju zdravog života, te dobrobiti svih ljudi u svim životnim dobima. Od izrade Milenijumskih razvojnih ciljeva do danas možemo reći da se bilježi napredak (unapređeno zdravlje porodilja, poboljšana borba protiv HIV-a, malarije i drugih bolesti). Međutim, i dalje postoji osnov za dalji razvoj navedenog. Vođeni ovim ciljem, preuzima se obaveza iskorjenjivanja epidemije side, zatim tuberkuloze, malarije i drugih zaraznih bolesti do 2030. godine.

4. Kvalitetno obrazovanje

Osnov jeste osigurati inkluzivno i kvalitetno obrazovanje, kao i promovisati mogućnost cjeloživotnog učenja. Obrazovanje predstavlja elementarnu potrebu za prosperitet jednog društva. U sferi univerzalnog osnovnog obrazovanja, a uzimajući u obzir period od 2000. godine do danas bilježi se znatan napredak. Postizanjem navedenog cilja, tj. omogućavanje inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja djece, potvrđuje se uvjerenje da je školovanje najmoćnije i dokazano sredstvo postizanja održivog razvoja. Pored navedenog, cilj je obezbijediti iste mogućnosti u pogledu pristupačnog strukovnog obrazovanja, te ukinuti disparitet u pogledu pola i bogatstva. Neophodno je postići univerzalnu dostupnost kvalitetnog višeg obrazovanja. U nastavku tj. u narednim poglavljima će biti detaljno opisan uticaj i značaj obrazovanja na razvoj i ubrzavanje implementacije SDG-a u svijetu.

5. Rodna ravnopravnost

Riječ je o cilju koji se odnosi na osnaživanje svih žena i djevojčica. Osnaživanje žena, te promovisanje rodne ravnopravnosti je ključ za brže postizanje održivog razvoja. Ukidanje svih oblika diskriminacije žena (pored toga što predstavlja osnovno ljudsko pravo), ima višestruk uticaj na razna druga područja razvoja.

6. Čista voda i kanalizacija

Danas nestašica vode pogađa više od 40% ljudi u svijetu, a što predstavlja alarmantan podatak. Procjenjuje se da će ovaj procenat u narednom periodu rasti sa porastom globalne temperature, kao posljedice klimatskih pojava. Danas, osnovni problem predstavlja što su sve manje količine kvalitetne vode za piće. Shodno navedenom, cilj jeste osigurati sanitarne uslove i pristup kvalitetnoj vodi za sve.

7. Pristupačna i čista energija

Eksponencijalan rast i razvoj industrijske tehnologije, s kojim se danas susrećemo zahtijeva veću količinu resursa, a sve s ciljem zadovoljstva potražnje na tržištu. S obzirom na to, tradicionalni resursi energije postaju oskudni, te se osjete posljedice i u ekonomiji i nauci. Kako bi se stepen negativnog uticaja smanjio, potrebno je upotrebljavati čiste i održive resurse. Cilj jeste osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve.

8. Dostojanstven rad i ekonomski rast

Globalno je evidentan i dalje prisutan spor ekonomski rast, a koji dalje utiče na veće nejednakosti između klasa, a što rezultira cjelokupan loš standard življenja. Cilj jeste promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve. Svrha jeste podsticanje privrednog rasta putem veće produktivnosti i tehnoloških inovacija. Bitno je promovisati politiku koja podstiče otvaranje novih radnih mjesta, te umanjeње prisilnog rada.

9. Industrija, inovacije i infrastruktura

Navedeni UN-ov cilj teži ka podsticanju inovacije, promovisanju industrijalizacije, te izgradnji izdržljivih infrastruktura. Promovisanje održivih privrednih grana, te investiranje u istraživanja i inovacije predstavljaju osnov za podsticanje održivog rasta. Cilj jeste biti pokretač inovativnih ideja i rješenja, koja će dalje kreirati nove prilike da ljudi sami doprinesu razvoju svoje sredine.

10. Smanjenje nejednakosti

Cilj jeste smanjiti nejednakosti između država, te u okviru granica. Globalni problem s kojim se susrećemo jeste neravnopravnost u prihodima. Isto zahtijeva globalna rješenja. Neophodno je unapređenje propisa, te praćenje raznih finansijskih institucija i tržišta.

11. Održivi gradovi i zajednice

Navedeni cilj se odnosi na kreiranje inkluzivnih gradova i naselja. Neophodno je stvoriti bezbjedne, izdržljive i održive gradove odnosi se na sigurno i pristupačno stanovanje i uređenje siromašnih naselja. Uključuje se i investiranje u javni prevoz, veći broj zelenih

površina, bolje urbanističko planiranje i upravljanje na način koji omogućava učešće i angažovanje svih.

12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Cilj je osigurati modele održive proizvodnje i potrošnje. Veliki broj ljudi u svijetu i dalje troši malo da bi se zadovoljile osnovne potrebe. Pored toga, neophodno je utvrditi količinu neiskorištene (bačene) hrane po glavi stanovnika, a što bi rezultiralo postizanju efikasnog lanca proizvodnje i snadbijevanja. Kako bi se navedeni cilj ostvario, neophodno je da svaki pojedinac doprinese razvoju istog.

13. Klimatska akcija

Cilj je poduzimanje akcije suzbijanja klimatskih promjena i njihovih posljedica. Navodi se da je moguće uz političku volju, te široku primjenu tehnoloških dostignuća, ograničiti povećanje globalne srednje temperature na dva stepena Celzijusa iznad preindustrijskog nivoa. Da bi se navedeno postiglo, neophodno je hitno globalno djelovanje, s obzirom da navedeno predstavlja jedan od najalarmantnijih problema stoljeća.

14. Život ispod vode

Cilj: Život ispod vode se odnosi na zaštitu i održivo korištenje okeana, mora i morskih resursa. Ciljevi održivog razvoja pružaju okvir za održivo upravljanje i zaštitu morskih i priobalnih ekosistema od zagađenja s kopna.

15. Život na kopnu

Zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta, održivo upravljati šumama, suzbijati dezertifikaciju, spriječiti dalji gubitak biološke raznolikosti predstavlja akcije navedenog cilja UN-a. Cilj jeste očuvanje i vraćanje u prvobitno stanje kopnenih ekosistema (šume, močvare, sušni tereni, planine i slično). Vođenje ovog cilja je značajno i u pogledu klimatskih promjena.

16. Mir, pravda i jake institucije

Promocija inkluzivnog i pravednog društva, te miroljublja. Cilj jeste značajno smanjenje svih oblika nasilja. Neophodan je aktivan rad sa vladama i zajednicama, a kako bi se pronašlo ključno i trajno rješenje za sukobe i nesigurnost. Promovisanje ljudskih prava se nalazi u srži rješenja navedenog problema.

17. Partnerstvo za cilj

Cilj se odnosi na učvršćivanje globalnog partnerstva za održiv razvoj. Osnov za ispunjenje navedenog cilja jeste promocija međunarodne trgovine, te pomoći zemljama u razvoju da povećaju izvoz. Promocija prethodno navedenih elemenata jeste postizanje univerzalnog i

pravičnog trgovinskog sistema koji počiva na pravilima, korektnosti i otvorenosti, te koristi svima.

Nakon prethodno dostavljenih informacija o svakom pojedinačnom cilju održivog razvoja, neophodno je naglasiti da svi možemo doprinijeti razvoju istih.

2.2. Efekti COVID-19 na Sustainable Development Goals

COVID-19, kao pandemija je uticala na mnogobrojne institucije i život općenito širom svijeta. Globalne krize uzrokovane pandemijom COVID-19, od početka 2020. godine, mogu ugroziti posvećenost svijeta Agendi za održiv razvoj 2030. Kako se prethodno u završnom radu navodi svijet se obavezao na implementaciju Agende za održiv razvoj 2030. sa 17 ciljeva održivog razvoja, a koje su države članice UN-a usvojile 2015. godine. Kreirana je neobična situacija od COVID-19, početkom 2020. godine, a koja usporava proces ka postizanju 17 SDG-a i mijenja putanje njegovog razvoja.

Dok su umnoženi globalni izazovi, ekonomski i finansijski šokovi povezani s pandemijom još više otežavaju financiranje održivosti. Uticaj pandemije na društvo je nejasan, dugotrajan i teško mjerljiv. Globalni fenomeni koji predstavljaju ključni fokus SDG-a su značajno izmijenjeni, skrećući našu pažnju na neke nove realnosti i načine živote, a s kojim se ranije nismo susretali.

Na mobilnost i migracije utjecali su mjere zatvaranja državnih granica/lockdown, sa značajnim ljudskim i ekonomskim troškovima (Shulla, 2020.). Pandemija je izazvala ekonomsku krizu velikih razmjera sa povećanim uticajem na zemlje u razvoju, dovodeći veliki broj ljudi u siromaštvo. Ekonomske posljedice su značajne i široko rasprostranjene i pogađaju sve oblasti ekonomije, uključujući troškove kapitala, zapošljavanje i radna mjesta. Obrazovanje je postalo snažno digitalizirano, a što utiče na preko 1,2 milijarde učenika u preko 170 zemalja (72% svih učenika) tokom inicijalnog lockdowna-a. Također, navodi se i trend smanjenja demokratskog ponašanja vlade. Mnogi prethodno navedeni globalni trendovi postali su naglašeni kako je pandemija napredovala, uključujući digitalizaciju i rastuću globalnu nejednakost.

Kada je riječ o pozitivnim posljedicama, multilateralni sistem je pojačan pritiscima za saradnju koji su bili prisutni u toku pandemije. Osim navedenog, napredak u digitalizaciji i konsolidaciji zdravstvenih, obrazovnih i socijalnih usluga donosi dugoročne koristi. Iz ekološke perspektive, ograničena mobilnost donosi poboljšani kvalitet zraka i smanjenu emisiju CO2. Iako se može reći da je kontradiktorno, SDG-ovi u kontekstu COVID-19 vode i potiču ublažavanje negativnog uticaja pandemije i pružaju okvir u kojem se može razviti potrebno vodstvo i odgovornost.

Zbog neočekivane krize, promjena prioriteta država članica, koji su također glavni subjekti i odgovorni za implementaciju Agende 2030, umanjuju napore da se postignu SDG-ovi. Međutim, kako bi se izbjegao rizik napretka, koji je do sada postignu, kriza se može

iskoristiti kao prilika za jačanje posvećenosti Agendi 2030. Postavljanjem održivog razvoja u srž planova oporavka, omogućuje se adekvatniji odgovor na eventualne buduće krize, što podrazumijeva jači zdravstveni sistem, manje ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu, manje rodne nejednakosti, zdravije prirodno okruženje i otpornija društva. Uravnoteženi ekosistemi su od esencijalnog značaja za kontrolu bolesti, a koji naglašava značaj razumijevanja međuzavisnosti između ljudi i ekosistema.

Međunarodni monetarni fond (MMF) (Shulla, 2020.) je predviđao pad globalne ekonomije za 3%, a što je direktno ugrožavalo postizanje SDG 1 (Nema siromaštva), jer uprkos tome što neke od zemalja postižu napredak u smanjenju nejednakosti prihoda prije pandemije, globalna recesija bi mogla uzrokovati cca. 71 milion dodanih ljudi koji žive u siromaštvu.

Ostvarivanje SDG 10 (Smanjenje siromaštva) je negativno pogođeno, s obzirom da se najugroženije grupe (mladi, zaposleni s niskom primanjima, mala i srednja preduzeća...) moraju nositi s najštetnijim uticajima pandemije.

Problemi koje je stvorila pandemija naglašavaju nedjeljiv karakter Agende za održiv razvoj 2030. multidisciplinarno sistemsko razmišljanje je potrebno za istraživanje međusobne povezanosti životne sfere, divljih životinja i ljudi sve u jednom zdravstvenom pristupu.

Kombinacija javnih i poslovnih politika sa tehnološkim inovacijama može ublažiti negativan uticaj ekonomskih aktivnosti na SDG. Dinamičnost urbanih područja također može biti održavan odgovarajućom politikom čuvanja i primjenom usluga ekosistema. Nadalje, bitno je da planovi za postizanje otpornosti budu u stanju da se nose sa globalnim poremećajima, a kao što su pandemije.

Neki od glavnih uticaja COVID-19 na ciljeve održivog razvoja možemo navesti kako slijedi u nastavku:

SDG 1 (Nema siromaštva)

SDG 2 (Nula glad)

SDG 3 (Dobro zdravlje i dobrobit)

SDG 4 (Kvalitetno obrazovanje)

SDG 5 (Radna ravnopravnost)

SDG 8 (Dostojanstven rad i ekonomski rast)

SDG 10 (Smanjenje nejednakosti)

SDG 16 (Mir, pravda i jake institucije)

Uticaj bolesti COVID-19 na društvene aspekte održivosti nije ograničen samo na SDG 1 i SDG 2. Dakako, pandemije u prošlosti nas uče da mogu ostaviti značaj psihološki uticaj, koji je nesumnjivo pojačan ugrađenim socio-ekonomskim nejednakostima i neizvjesnošću budućnosti. Milion ljudi širom svijeta ne posjeduju sigurnost prihoda, osiguranje u slučaju nezaposlenosti i vrlo često ograničenu štednju, a čiji će životni uslovi biti pogoršani pandemijom.

Kao i svaka druga bolest, prvi efekti se osjećaju u zdravstvenim sistemima, što predstavljalo prijetnju SDG 3: bolnice i druge zdravstvene ustanove u mnogim zemljama su bile preopterećene. Nedostatak opreme i infrastrukture u slabim zdravstvenim sistemima je značilo da nivo smrtnosti može biti visok.

Kompanije širom svijeta bile su prisiljene ugasiti i obustaviti aktivnosti. Pored toga, zaposleni su mogli biti pušteni (privremeno suspendovani) dok se privreda oporavlja, ili su ostajali nezaposleni. Pandemija ne samo da je deprimirala ekonomiju, a samim tim i opseg SDG 8, već je povećavala vjerovatnoću sukoba (unutar i preko granica) i stoga ugrožavala cilj globalnog mira i pravde SDG 16.

Više od 130 zemalja implementiralo je zatvaranje škola i univerziteta širom zemlje, što je uticalo na preko 80% svjetske studentske populacije (tj. škole i univerzitete). Mnoge obrazovne institucije pokušavaju održavati programe putem online obrazovanja. Međutim, pravičnost je glavno ograničenje pristupa učenju na daljinu. U zemljama u razvoju, mnogi učenici nemaju pristup internetu, ili ne posjeduju lične računare ili tablete, ili bezbjedno okruženje za učenje koje podržava e-učenje. Pandemija je stoga naštetila obrazovanju u svim sferama SDG 4, povećavajući potrebu za brigom o djeci i uzrokujući veće ekonomske troškove, povećan pritisak na škole i porast stope napuštanja škole.

SDG 5 ima tendenciju da postane neujednačeniji sa osiromašenjem nacija. Neki od uticaji koji su se očekivali za SDG 5 su: pojačani teret neplaćenog rada na brizi za žene i djevojčice, porast nasilja u porodici zbog pojačanih tenzija u domaćinstvu, pad ekonomskog osnaživanja žena, isključenje iz rukovodećih uloga i prekinut pristup seksualnom životu i reproduktivno zdravlje.

Slično navedenom, nejednakosti u prihodima i bogatstvu su ozbiljni i moglo se očekivati da će se globalno proširiti s pandemijom (SDG 10); oni koji ne zavise od zaposlenja biće marginalno pogođeni, dok će oni sa niskim primanjima verovatno pasti u siromaštvo.

Pandemija COVID-19 također naglašava vezu između čiste vode i zdravlja, posebno zato što veliki postotak svjetske populacije nema pristup odgovarajućim sanitarnim uslovima i vodi za piće - SDG 6.

Višestruka šteta koju je epidemija COVID-19 nanijela svjetskoj ekonomiji i društvenom blagostanju miliona ljudi, znači da će za oporavak biti potreban duži vremenski period.

2.3. Zastupljenost SDG-a u Bosni i Hercegovini

Kada je riječ o Bosni i Hercegovini i implementaciji SDG principa, može se navesti kako UN i njegovi partneri provode aktivnosti na ostvarivanju ciljeva održivog razvoja: sedamnaest međusobno povezanih i ambicioznih ciljeva kojim se rješavaju glavni izazovi s kojim se suočavaju ljudi u BIH i širom svijeta.

Rad Tima UN-a u BiH je vođen Okvirom UN-a za razvojnu pomoć (UNDAF) kojeg je podržalo Vijeće ministara BiH 14. maja 2015. godine, a koji je zvanično potpisan 15. juna 2015. godine (UN BIH, 2021.). Tim UN-a u BiH je 2019. godine pokrenuo proces pripreme narednog petogodišnjeg programskog dokumenta za BiH: Okvir saradnje UN-a za održivi razvoj (Okvir saradnje) za period 2021-2025. Završna evaluacija važećeg Okvira razvojne pomoći UN-a za BiH je finalizirana u prvoj polovini 2019. godine, a nakon toga je u oktobru 2019. godine uslijedila izrada Zajedničke procjene stanja razvoja u zemlji kao analitičkog polazišta za diskusiju i pripremu Okvira saradnje do marta 2020. godine.

Bosna i Hercegovina je uvidjela značaj provođenja Ciljeva održivog razvoja, a s ciljem unapređenja socijalnih, ekonomskih i okolišnih aspekata života. Pored navedenog, uočena je i mogućnost jačanja regionalne saradnje implementacijom Agende 2030.

Prvi korak koji je neophodno poduzeti za realizaciju Agende 2030. u Bosni i Hercegovini jeste kreiranje Okvira za Ciljeve održivog razvoja, a što predstavlja zajednički dokument na svim nivoima vlasti. Navedeni okvir jeste put kojim vlasti na svim nivoima države nastoje doprinijeti ostvarivanju ciljeva.

Na osnovu analize stanja u pogledu održivog razvoja u BiH, tj. ključnih trendova razvoja, utvrđena su tri (3) pravca održivog razvoja, a kako se navodi u nastavku:

1. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom.
2. Pametan rast.
3. Društvo jednakim mogućnosti.

Pored navedena tri (3) pravca održivog razvoja, navode se i dvije (2) horizontalne teme:

1. Ljudski kapital za budućnost.
2. Princip: „Niko ne smije biti isključen“.

Okvirom za Ciljeve održivog razvoja se konstantuju i konkretni podciljevi, kao i indikatori putem kojih će se vršiti monitoring napretka. Svi nivoi u Bosni i Hercegovini definisat će svoje prioritetne aktivnosti i mjere, a sve u skladu s ustavnim nadležnostima. Navedeni razvojni pravci trebaju doprinijeti stvaranju boljeg društva i budućnosti.

2.3.1. Vizija 2030.

Zajednička vizija svih nivoa vlasti jeste da je Bosna i Hercegovina prosperitetna, ekonomski i institucionalno razvijena, socijalno pravedna država, jednakih mogućnosti za sve njene građane, s razvijenom infrastrukturom, društvom baziranim na znanju, gdje se na efikasan način koriste prirodni i drugi resursi, čuva životna sredina i njeguje bogatstvo različitosti (UN BIH, 2021.). Kao odgovor na razvojne izazove, tokom konsultacija sa zainteresiranim stranama pod pokroviteljstvom UN-a (održanih u maju i decembru 2018.

godine), utvrđeni su elementi vizije, te tri (3) pravca održivog razvoja, a koji su prethodno navedeni u radu. Navedena tri (3) pravca posjeduju mnogobrojne međusobne veze, održavaju razvojnu situaciju i prioritete u Bosni i Hercegovini. Pravci razvoja utvrđuju esencijalne akcelatore (razvojne politike i/ili šire intervencije), te u okviru svakog akcelatora definisani su pojedinačni pokretači, a kojim se rješavaju izazovi i doprinosi ostvarivanju postavljenih Ciljeva održivog razvoja.

Slika 2. Vizuelni prikaz razvojnih procesa

Izvor: <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

2.3.2. Razvojni pravci

- Razvojni pravac: Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom

Navedeni razvojni pravac je od ključnog značaja za razvoj Bosne i Hercegovine u budućnosti. Trenutno, možemo navesti da su dobra, kao i upravljanje javnim sektorom u državi suočeni sa mnogobrojnim preprekama i izazovima. Za pronalaženje rješenja vlasti na svim nivoima bi mogle primjenjivati uz odgovarajuće pokretače dva akcelatora, a kako je prikazano u nastavku:

Slika 3. Prikaz esencijalnih akcelatora u procesu

Izvor: <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

Uz *jake institucije*, koje svojim radom osiguravaju kvalitetne usluge građanima, za vlasti Bosne i Hercegovine od krucijalnog značaja su stvaranje poticajnog okruženja za razvoj privatnog sektora, kreiranje povjerenja građana (koje se stvara u momentu gdje građani imaju priliku učestvovati u procesima donošenja odluka, te su svjesni da se njihov glas uvažava), kao i smanjenje siromaštva.

Jake insititucije u javnom sektoru ovise od rada odgovorajućih mehanizama, a koji omogućavaju odgovornost javne uprave. Shodno tome, temelj za odgovornost jeste kreiranje pristupa javnim informacijama. Odgovorna institucija koja je fokusirana na svoje građane, te ona koja pruža kvalitetne usluge istim, u središtu je dobrog upravljanja. U središtu je digitalizacija. Digitalizirane usluge uzimaju u svoj djelokrug potrebe korisnika (osobe s invaliditetom, starije osobe, porodice s djecom i slično). Ključ za postizanje Ciljeva održivog razvoja jeste efikasno upravljanje javnim finansijama, uz uključeno optimalno korištenje finansijskih sredstava.

Neophodno je da svi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini nastave s jačanjem konzistentnih, ekonomsko efikasnih i održivih sistema za planiranje, razvoj i monitoring i evaluaciju politika i Agende 2030. navedeno uključuje efikasne i efektivne elemente za distribuciju javnih sredstava, te izgradnju ljudskih kapaciteta u javnoj upravi.

Jedan od ključnih akcelatora koji trebaju dovesti do poboljšanja ukupne uprave i upravljanja javnim sektorom u Bosni i Hercegovini jeste *vladavina prava, sigurnost i osnovna prava*. Efikasna borba protiv korupcije, te pravilno funkcionisanje pravosudnog sistema je od velike važnosti za dalji razvoj države. Pored navedenog, od esencijalnog značaja jeste i poštivanje osnovnih prava kroz zakone, ali i u praksi.

Pravosudni sistem u državi u svom poslovanju mora pokazati efikasnost, transparentnost i djelotvornost, a kako bi podržao ekonomski razvoj. Jedan od načina jeste omogućavanje brzih registracija poslovnih subjekata, zatim rješavanje sporova između njih, zaštita imovinskih prava i slično. Također, akcenat je u digitalizaciji (provedba e-potpisa i slično).

Istovremeno, resurse treba usmjeriti i na zaštitu prava radnika, kao i ljudskih prava, uključujući i radnike u sivoj ekonomiji, a posebno žene. Navedeno je neophodno da se kreira sredina u kojoj svi zaposlenici imaju jednaka prava, bez obzira na status/vrstu ugovora i slično.

Neophodno je intenzivirati uspostavu evidencija o istragama, krivičnom gonjenju i osuđujućim/oslobađajućim presudama, a sve s ciljem jače borbe protiv različitih oblika kriminala. U navedeno se uključuje i visokotehnološki kriminal, kao i terorizam.

Treći akcelator koji se navodi jeste *otpornost na katastrofe*, a koji zajedno sa prethodno dva navedena akcelatora rezultira dobrom upravom i dobrim upravljanjem javnog sektora.

Svaka zemlja, uključujući i Bosnu i Hercegovinu mora u svojim procesima kreirati i razvijati otpornost na katastrofe, sprječavanje pojave štetnih događanja, zaštite od istih, te

ublažavanje njihovih posljedica i reagiranja na njih/oporavljanje. Shodno tome, neophodno je kreirati strategiju i razvijati planove za monitoring rizicima i eventualnim krizama. Vlasti Bosne i Hercegovine treba da posjeduju fleksibilne i dinamičke strateške dokumenta kibernetičke sigurnosti, a kako bi efikasno odgovorile potencijalnim globalnim prijetnjama. Navedeni dokumenti bi trebali donositi adekvatne odgovore na rizike, ali istovremeno osigurati i partnerstvo javnog i privatnog sektora za zajedničko korištenje informacija.

U okviru navedenog akcelatora-Otpornost na katastrofe, posebnu pažnju treba usmjeriti na sljedeće stavke: osigurati nesmetano funkcionisanje ključne infrastrukture, nesmetano pružanje usluga i ključnih dobara, održivi oporavak, unaprijeđeno krizno komuniciranje, socijalna zaštita za sve, otporna i inkluzivna javna zdravstvena infrastruktura i institucije, unapređenje sistema javnih nabavci i efikasnija regulacija.

- Razvojni pravac: Pametni rast

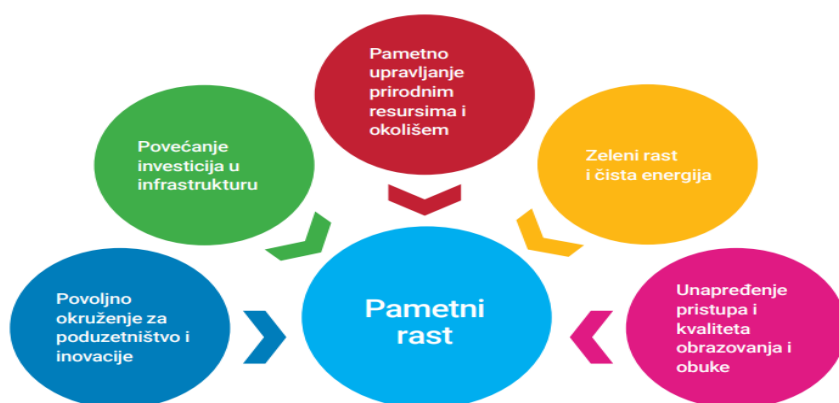
Navedeni razvojni pravac ima za cilj osiguranje pretvaranja inovativnih i produktivnih ideja u proizvode i usluge, a koja dalje mogu kreirati visokoplaćena radna mjesta i ubrzati ekonomski rast države. Pored ubrzanja ekonomskog rasta, cilj jeste očuvanje prirodnog kapitala i smanjenje društvenih nejednakosti. Jačanje tržišta, unapređenje upravljanja ekonomijom, održavanje makroekonomske stabilnost predstavljaju osnove za ekspanziju poduzetništva, inovacija koje efikasno i efektivno koriste resurse, digitalizaciju, te ekonomske aktivnosti zasnovane na znanju.

Pored prethodno navedenog, predmetni pravac ističe i sljedeće tačke:

- ✓ Proširenje obima poduzetništva. Navedeno se ostvaruje unapređenjem ukupnih uslova poslovanja, te povećanjem budžetskog finansiranja za istraživanje, zatim razvoj i inovacije, a s ciljem ubrzanja razvoja visokokvalitetnih proizvoda i usluga, a što dalje osigurava približavanje zemljama sa većim prihodima.
- ✓ Kvalitetno obrazovanje i cjeloživotno učenje. Cilj navedenog jeste kreiranje ravnopravne ponude i potražnje na tržištu rada. Pored navedenog, cilj jesu veća ulaganja u istraživanja, nauku i inovaciju.
- ✓ Veći fokus na zelene ekonomske površine. Najveći akcenat je u pogledu energije, zatim komunalnih usluga i turizma. Pored toga što navedeni fokus jeste osnov za ekonomsko ubrzavanje, od esencijalnog značaja jeste i kao osnov održivog upravljanja prirodnim resursima, te efikasnija otpornost na prirodne katastrofe.

U nastavku se nalazi vizuelni prikaz razvojnog pravca sa navedenim elementima.

Slika 4. Vizuelni prikaz razvojnog pravca Pametni rast

Izvor: <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

- Razvojni pravac: Društvo jednakih mogućnosti

Društvo jednakih mogućnosti kao predmetni razvojni pravac postoji kako bi se realizovalo ispunjenje principa „Niko ne smije biti isključen“. Navedeni pravac je usko povezan s reformom uprave, te bržim rastom prihoda i zapošljavanja ljudi (UN BIH, 2021.).

Fokusira se na unapređenje zdravstvene i socijalne zaštite u zemlji, a kako bi se na najefikasniji način zaštitila ona grupa ljudi s najvećim rizikom siromaštva i ranjivosti, kao što su: starije osobe, stanovnici udaljenih ruralnih područja, osobe s invaliditetom i slično. Sljedeći fokus koji se može navesti jeste aktivacija i izgradnja vještina/prilika za cjeloživotno učenje za osobe s otežanim pristupom na tržištu rada. Uzimajući širu sliku u obzir, ljudima je neophodna zaštita od rizika i mnogobrojnih iznenadnih događaja, koji ih mogu dovesti do siromaštva u raznim fazama njihovog života. Akceleratori koji su identifikovani u okviru razvojnog pravca: Društvo jednakih mogućnosti su sljedeći:

1. Unapređenje politika socijalne zaštite

Kako bi došlo do uspostavljanja kvalitetnijeg sistema socijalne zaštite, neophodno je bolje usmjeravanja javnih rashoda na isto, a kako bi se zadovoljile potrebe ljudi koji žive u siromaštvu i/ili koji su socijalno isključeni. Shodno tome, prvi korak jeste bolja identifikacija i efikasnije praćenje ranjivih porodica. Sljedeće jeste jačanje infrastrukture i kompetencija pružalaca usluga socijalne zaštite. S tim u vezi, potrebno je usmjeriti resurse na unapređenje kvaliteta servisa kroz uvođenje novih modela pružanja usluga (pružanje socijalne zaštite u zajednici i slično).

2. Aktivacija i zapošljavanje ranjivih kategorija

Navedeni akcelator se odnosi na razvijanje sistema identifikacije, zatim pripreme za rad, zapošljavanje i praćenje ranjivih kategorija. Veoma bitan segment koji se navodi jeste i podrška razvoju socijalnog poduzetništva kao modela koji istovremeno doprinosi zapošljavanju ugroženih grupa.

3. Osiguranje pristupa efikasnoj zdravstvenoj zaštiti

Pravo na zdravlje predstavlja jedan od međunarodno dogovorenih standarda ljudskih prava. Isto se mora uvažavati bez bilo kojeg oblika diskriminacije (na osnovu spola, rase, dobi i slično). U Bosni i Hercegovini postoji potreba da se osigura pristup, te unaprijedi kvalitet usluga zdravstvene zaštite na jednakim osnovama za sve grupe. S tim u vezi, neophodno je unaprijediti dostupnost kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti za sve građane države (s ekonomskog i fizičkog gledišta). Shodno tome, nužno je provođenje reformi finansiranja zdravstvene zaštite. Sljedeći pokretač jeste povećanje prioriteta preventivnim zdravstvenim mjerama, a sve u cilju povećanja zdravlja sveukupnog društva. Također, posebna pažnja treba biti usmjerena na efikasne i odgovarajuće mjere s kojim bi se trend odlaska medicinskog osoblja, ljekara, specijalista iz Bosne i Hercegovine prvo usporio, a zatim u potpunosti zaustavio. Naime, odlazak medicinskog kadra iz države znatno utiče na kvalitet medicinskih usluga, te sveukupnog zdravstvenog stanja građana.

4. Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema

Navedeni pokretač treba osigurati jednak pristup obrazovanju za djecu i mlade s poteškoćama, te onoj djeci koja dolazi iz ugroženih kategorija. Naime, neophodno je promovisati standardizirani pristup, kako bi svi mladi i djeca imali potpuno jednake mogućnosti. Shodno tome, neophodno je aktivnosti usmjeriti na smanjivanje ranog napuštanja školovanja, te smanjenju broja osoba bez znanja i vještina. Navedeno je moguće kroz ciljane obuke i programe, te njihova integracija u tržište rada.

5. Finansijska inkluzija

Kako bi se ostvario cilj finansijske isključenosti, potrebne su aktivnosti unapređenja dostupnosti finansijskih usluga, te dostupnost usluga osiguranja za najranjivije kategorije društva. Neki od načina jesu povoljnije naknade za otvaranje bankovnih računa, sve do pristupačnosti mikrokredita s niskim kamatnim stopama, sve s ciljem smanjenja siromaštva.

2.3.3. Horizontalne teme

Na prethodnim stranicama završnog rada pored razvojnih procesa navode se i dvije horizontalne teme koje se prožimaju kroz razvojne procese. U nastavku su detaljne informacije o istom, a kako slijedi:

- Ljudski kapital za budućnost

Ljudski kapital podrazumijeva nematerijalne resurse, koje posjeduju pojedinci, kao i grupe unutar određene populacije. Pojam podrazumijeva: znanja i vještine, iskustvo, kreativnost, dobro zdravlje i moralni karakter. U poslovnom svijetu, ulaganje u ljudski kapital podrazumijeva dugoročni razvoj preduzeća, kao i cjelokupnog društva, te se isti treba visoko vrednovati. U Bosni i Hercegovini se može navesti da je investiranje u ljudski kapital nedovoljno, a što dalje dovodi do odliva stanovništva, koje se iz godine u godinu znatno povećava. Vođeni činjenicom da ubrzani razvoj nije moguć bez snažnog ljudskog kapitala, neophodno je uzeti u obzir veća ulaganja u ljudski kapital i vrednovanje istog. Potrebna je promocija prepoznavanja ljudskog kapitala kao pojma koji je ključ za razvoj zemlje, kao i razvoj politika koje doprinose razvoju ljudskog kapitala, a što rezultira manjem odlivu stanovništva, te potencijalnog vraćanja stanovništva koje je prethodno otišlo.

- Princip: „Niko ne smije biti isključen“

Uvođenje predmetnog principa u praksu zahtijeva odgovarajuće mehanizme upravljanja i odgovornosti od lokalnog do međunarodnog nivoa. Navedeno omogućava da napredak u provođenju navedenog principa bude vidljiv kroz razne dijelove ostvarivanja podciljeva koji se odnose na postizanje jednakosti. Postizanje Ciljeva održivog razvoja neće biti moguće ukoliko se iz samog procesa isključe ugrožene grupe populacije. Neophodno je pristupiti detaljnoj analizi u Bosni i Hercegovini, a čiji će predmet biti identifikacija osoba koje su zapostavljene i isključene, u kojim dijelovima se nalaze, šta su uzorci i posljedice njihove zanemarenosti. Pored toga, neophodno je analizirati koje je politike potrebno definisati, a kako bi se njihov položaj u društvu unaprijedio.

3. VISOKO OBRAZOVANJE I ODRŽIV RAZVOJ

Obrazovanje je pojam koji predstavlja ključnu dimenziju blagostanja i ključni pokazatelj razvoja. Obrazovanje igra važnu, višeslojnu ulogu u novoj globalnoj razvojnoj Agendi, koja ima za cilj iskorjenjivanje siromaštva uz rješavanje društvenih potreba, kao što su: obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, zapošljavanje, klimatske promjene, zaštita životne sredine.

Složena i međusobno povezana priroda izazova sa kojima se danas društvo suočava, povoljan je dokaz da je za njihovo rješenje poželjan multidimenzionalni pristup, a koji

obrazovanje postavlja u središte (Godwell, 2020.). Može se navesti da obrazovanje doprinosi poboljšanju sredstva za život, brz ekonomski razvoj, bolje zdravstvene rezultate, ojačanu podršku demokratiji i veću brigu za životnom sredinom. Obrazovanje za održiv razvoj je vizija obrazovanja koja nastoji uravnotežiti ljudsko i ekonomsko blagostanje s kulturnim tradicijama i poštovanjem prirodnih resursa. Navedeno naglašava aspekte učenja koji poboljšavaju tranziciju ka održivosti uključujući buduće obrazovanje (građansko, obrazovanje za kulturu mira, rodna ravnopravnost i poštivanje ljudskih prava, zdravstveno, obrazovanje stanovništva, obrazovanje za održivu potrošnju, obrazovanje za zaštitu i upravljanje prirodnim resursima).

3.1. Obrazovanje za održiv razvoj (ESD)

Možemo navesti da je ESD postao elemenat kreiranja ekološke politike i održivog razvoja strategije koji je od esencijalnog značaja. U nastavku se definišu četiri smjera ESD-a:

1. Poboljšanje pristupa kvalitetnom osnovnom obrazovanju;
2. Preusmjeravanje postojećeg obrazovanja na rješavanje pitanja održivosti;
3. Povećanje javnog razumijevanja i svijesti o održivosti;
4. Pružanje obuke za sve sektore privrede.

U okviru UN-a ESD se odnosi na dvije različite oblasti od ključnog interesa za Ujedinjene nacije, a kako se navodi u nastavku:

1. Kvalitetno osnovno obrazovanje;
2. Održivi razvoj, koji je zauzvrat povezan sa zabrinutošću za odnose čovjek – životna sredina – razvoj.

Nadovezujući se na 30-godišnju historiju životne sredine i razvojno obrazovanje, Dekada obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih nacija (UNDESD) (2005–2014) predložena je i prihvaćen na Svjetskom samitu o održivom razvoju 2002. godine, gdje je objavljena Johanburška deklaracija o održivom razvoju (Wals, 2010). U decembru iste godine UNDESD je usvojila Generalna skupština UN rezolucijom 57/254, pri čemu je UNESCO određen kao vodeća agencija (UNESCO, 2009).

Prema UNESCO-u, specifični ciljevi Dekade su nabrojani u nastavku:

- ✓ olakšati mreže i veze među aktivistima koji brane ESD;
- ✓ poboljšati nastavu i učenje ESD;
- ✓ pomoći zemljama da usvoje Milenijumske ciljeve putem ESD-a;
- ✓ ponuditi zemljama nove mogućnosti da usvoje ESD u svojim naporima za obnovu obrazovanja.

3.1.1. Veze sa drugim globalnim obrazovnim i razvojnim inicijativama

Obrazovanje je toliko važan alat da je donesena odluka kao zajednički prioritet od strane vlada i međunarodnih agencija. Od 2000. godine usvojene su četiri nove inicijative za zajednički rad na razvoju i obrazovanju:

- ✓ Milenijumski razvojni ciljevi (MDG)
- ✓ Obrazovanje za sve (EFA)
- ✓ Dekada pismenosti Ujedinjenih nacija (UNLD) 2003–2012
- ✓ Desetljeća Ujedinjenih nacija obrazovanja za održivi razvoj (DESD) 2005–2014.

Prvu inicijativu koordinira UNDP, a ostale tri UNESCO. Sve ove inicijative imaju za cilj poboljšati kvalitet života, promovirati ljudska prava, imati posvećenost obrazovanju i povećati učešće svih u razvoju i obrazovanju. Milenijumski razvojni ciljevi se sastoje od nekoliko ciljeva koji se odnose na ESD, a kako je navedeno u nastavku:

Cilj 1: Iskorijeniti ekstremno siromaštvo i glad

Cilj 2: Ostvariti univerzalno osnovno obrazovanje

Cilj 3: Promovirati rodnu ravnopravnost i osnažiti žene

Cilj 4: Smanjiti smrtnost djece

Cilj 5: Poboljšati zdravlje majki

Cilj 6: Borba protiv HIV/AIDS-a, malarije i drugih bolesti

Cilj 7: Osigurati održivost životne sredine

Cilj 8: Razviti globalno partnerstvo za razvoj

Obrazovanje za održivi razvoj je vizija obrazovanja koja nastoji uravnotežiti ljudsko i ekonomsko blagostanje s kulturnim tradicijama i poštovanjem prirodnih resursa Zemlje.

3.1.2. Odnos između ESD-a i drugih edukacija u nastajanju

Okvir Međunarodne šeme implementacije DESD-a sugerira da je punopravni ESD zahtijeva integraciju tri dimenzije:

- ✓ *socio-kulturna dimenzija* koja se odnosi na pitanja ljudskih prava, mira i ljudske sigurnosti, rodnu ravnopravnost, kulturnu raznolikost i interkulturalno razumijevanje, zdravlje, HIV i AIDS i nove oblike upravljanja;
- ✓ *ekološka dimenzija* koja se odnosi na pitanja vezana za prirodne resurse (voda, energija, poljoprivreda, biodiverzitet), klimatske promjene, ruralni razvoj, održiva urbanizacija, prevencija katastrofa i ublažavanje;

- ✓ *ekonomska dimenzija* koja se odnosi na pitanja smanjenja siromaštva, korporativne odgovornosti, odgovornosti i preusmjerenja tržišne ekonomije.

3.2. Razumijevanje cilja održivog razvoja (SDG 4) o „kvalitetnom obrazovanju“ sa mikro, mezo i makro perspektive

SDG 4 (Kvalitetno obrazovanje) se odnosi na osiguranje inkluzivnog i ravnopravnog kvalitetnog obrazovanja, te promovisanje mogućnosti cjeloživotnog učenja. Navedeni cilj broji deset podciljeva, a kako se navodi u nastavku:

1. Do kraja 2030. osigurati da sve djevojčice i dječaci završe besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i djelotvornim ishodima učenja.
2. Do kraja 2030. osigurati da sve djevojčice i dječaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom djetinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi se pripremili za osnovno obrazovanje.
3. Do kraja 2030. osigurati jednaku dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja, uključujući univerzitetsko, za sve žene i muškarce.
4. Do kraja 2030. znatno povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne vještine, između ostalog i tehničke i stručne, za dostojanstveno zaposlenje i preduzetništvo.
5. Do kraja 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i osigurati jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, starosjedilačko stanovništvo i djecu u ranjivim situacijama.
6. Do kraja 2030. osigurati da svi mladi i znatan broj odraslih (i muškaraca i žena) postignu jezičku i numeričku pismenost.
7. Do kraja 2030. osigurati da svi učenici/ce steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog i putem edukacije za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promovisanje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.
8. Izgraditi i poboljšati obrazovne objekte koji su prilagođeni djeci, osobama sa invaliditetom i rodnim razlikama, te osigurati sigurna, nenasilna, inkluzivna i djelotvorna okruženja za učenje za sve.
9. Do kraja 2030. na globalnom nivou znatno povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju, posebno najnerazvijenijim zemljama, malim

ostrvskim državama u razvoju i afričkim zemljama, za pohađanje višeg obrazovanja u razvijenim zemljama i ostalim zemljama u razvoju, uključujući stručnu obuku i informacione i komunikacione tehnologije, kao i tehničke, inženjerske i naučne programe.

10. Do kraja 2030. znatno povećati broj kvalifikovanih učitelja/ica, između ostalog i kroz međunarodnu saradnju za obuku učitelja/ica u zemljama u razvoju, posebno u najnerazvijenijim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju.

Važno je razumijeti da svaki pojedinac živi unutar strukturiranih okruženja, koja definišu sopstvena pravila i resurse. Dakle, kako bi se upotpunosti razumjela složena realnost društvenih pitanja, uključujući i obrazovanje, nije se dovoljno oslanjati na individualne (mikro-nivo) ili strukturalne (makro-nivo) perspektive. Rješenje za navedeno je pristupiti kombinovanom pristupu (Boeren, 2019.).

3.2.1. Pogled na obrazovanje - Mikro nivo

Roditelji, djeca, mladi i odrasli učenici su uključeni kao ključni igrači/učesnici na mikro nivou u obrazovanju. Od navedenih aktera se očekuje da steknu određeni nivo znanja i vještina u okviru globalne ekonomije. Međutim, danas nemaju svi jednake šanse da budu uspješni u obrazovanju, te se može reći da postoje razlike u zavisnosti od socio-ekonomskog i socio-demografskog položaja porodice.

3.2.2. Pogled na obrazovanje - Mezo nivo

Za obrazovanje je također relevantan poseban mezo nivo. Procesi učenja mogu biti zastupljeni u raznim okruženjima, uključujući vrtiće, škole, fakultete, Univerzitete i radna mjesta. Dostupnost visokokvalitetnih postavki za učenje je od vitalnog značaja za dobro obrazovni ishod. Obrazovne institucije bi trebale zaposliti visokokvalitetne nastavnike, edukatore, menadžere i pomoćno osoblje koji su u stanju zadovoljiti potrebe svojih učenika i dobiti mogućnost za vlastiti profesionalni razvoj. Također, može se navesti da obrazovne institucije imaju autonomiju donošenja odluka o razvoju osoblja. Veća je vjerovatnoća da će obrazovne institucije dobiti pouzdanje učenika ukoliko prezentuju snažnu viziju i istinski isporučuju najbolje prilike za učenje koje mogu u tom trenutku. Bez navedene interakcije mikro i mezo nivoa, mala je vjerovatnoća da će doći do visokokvalitetnog učenja.

3.2.3. Pogled na obrazovanje - Makro nivo

Uprkos važnosti mezo nivoa, škole i institucije za obuku svoju praksu moraju sprovoditi u skladu sa nizom pravila i/zakona. Države ili decentralizirani regioni imaju vlastite obrazovne politike, a koje institucije u svom radu trebaju pratiti. Faktori na makro nivou

imaju tendenciju da se odnose na pravna i finansijska pravila i propise, sveobuhvatne obrazovne sisteme koji postoje u državi i društveno-političke ideologije zemlje ili regiona.

3.2.4. Deset podciljeva SDG 4 i razne perspektive (mikro, mezo i makro nivo)

Naredna tabela navodi deset podciljeva SDG 4. Svaki od njih je raščlanjen na osnovu različite uloge koju akteri trebaju ispuniti na prethodno objašnjenim nivoima. Shodno tome, bitno je da nivou međusobno sarađuju i podržavaju jedne druge. Razlog raščlanjivanja na različite perspektive je povećanje znanja o osnovnim radnjama koje bi mogle pomoći u postizanju ciljeva.

Tabela 1. Prikaz SDG 4 podciljeva shodno različitim perspektivama

MIKRO NIVO	MEZO NIVO	MAKRO NIVO
Do kraja 2030. osigurati da sve djevojčice i dječaci završe besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i djelotvornim ishodima učenja. (SDG 4.1)		
Prepoznavanje važnosti edukacije od strane roditelja i upisivanje djece u škole.	Prisutnost visokokvalitetnih osnovnih i srednjih škola.	Adekvatno finansiranje edukacije, fokusiranje na obavezno školovanje.
Do kraja 2030. osigurati da sve djevojčice i dječaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom djetinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi se pripremili za osnovno obrazovanje. (SDG 4.2)		
Upisivanje djece u predškolske ustanove, te uočavanje značajnosti navedene aktivnosti.	Dostupnost kvalitetnih ustanova i vrtića. Osvještavanje roditelja o postojanosti navedenih ustanova i njihovoj usluzi.	Adekvatno finansiranje predškolskih ustanova i vrtića. Kampanje benefita navedenih ustanova kako bi se povećala osvještenost roditelja.
Do kraja 2030. osigurati jednaku dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja, uključujući univerzitetsko, za sve žene i muškarce. (SDG 4.3)		
Muškarci i žene završavaju ranije etape edukacije, te nastavljaju s mnogim prednostima obrazovanja u budućnosti. Uočavanje prednosti konstantnog	Dostupnost prihvatljivog i kvalitetnog tehničkog i stručnog obrazovanja, uključujući i Univerzitete.	Adekvatno finansiranje prihvatljivih i kvalitativnih tehničkih i stručnih edukacija u skladu sa određenim zakonima. Kreiranje kulture koja podstiče obrazovanje za

nastavljanja edukovanja.

pozitivne učinke u društvu.

Do kraja 2030. znatno povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne vještine, između ostalog i tehničke i stručne, za dostojanstveno zaposlenje i preduzetništvo. (SDG 4.4)

Mladi i odrasli posjeduju pozitivan stav i jaku motivaciju za povećanje njihovih vještina tokom života.

Lokalni poslodavci ulažu u razvoj vještina za svoje zaposlenike, dostupnost edukacije i adekvatnih treninga, razvoj u tehničkom i stručnom smislu.

Otvaranje radnih mjesta na visokom nivou od strane vlade. Šeme za ohrabrivanje poslodavaca u pogledu ulaganja u svoje zaposlenike.

Do kraja 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i osigurati jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, starosjedilačko stanovništvo i djecu u ranjivim situacijama. (SDG 4.5)

Svi imaju mogućnost da budu uspješni u obrazovanju, bez obzira na pozadinu i njihove personalne karakteristike.

Kreiranje lokalnih edukacija i treninga dostupnih prema potrebama ugroženih grupa, te posjedovanje kvalitetnog osoblja za rad s navedenim grupama.

Adekvatno finansiranje za škole i treninge shodno potrebama ugroženih grupa, uključujući dodatnu proviziju za trenere koji rade na navedenim poslovima.

Do kraja 2030. osigurati da svi mladi i znatan broj odraslih (i muškaraca i žena) postignu jezičku i numeričku pismenost. (SDG 4.6)

Roditelji promovišu pismenost i računanje njihove djece u ranijoj dobi, čitanjem priča i odlascima u biblioteke.

Edukacijske ustanove promovišu pismenost i računanje kroz nastavni plan i program.

Adekvatno finansiranje obrazovnih institucija koje nude kurseve pismenosti i računanja.

Do kraja 2030. osigurati da svi učenici/ce steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog i putem edukacije za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promovisanje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju. (SDG 4.7)

Roditelji upoznaju svoju djecu u manjoj dobi o vrijednosti održivog razvoja.	Obrazovne i trening institucije prihvataju kurseve na teme održivog razvoja.	Vlada kreira jezgro održivog razvoja u obaveznim obrazovnim sistemima, uz pružanje adekvatnog finansiranja.
--	--	---

Izgraditi i poboljšati obrazovne objekte koji su prilagođeni djeci, osobama sa invaliditetom i rodnim razlikama, te osigurati sigurna, nenasilna, inkluzivna i djelotvorna okruženja za učenje za sve. (SDG 4.A)

Roditelji su u stalnoj interakciji sa školama kako bi se ostvarilo optimalno učenje, te efikasno i efektivno okruženje obrazovanja za njihovu djecu.	Menadžment i osoblje obrazovnih institucija implementira promjene kako kreirati optimalno okruženje za učenje.	Vlade pružaju adekvatna investiranja u infrastrukturu obrazovnih institucija, a sve s ciljem kreiranja sigurnog, efikasnog i inkluzivnog obrazovanja.
--	--	---

Do kraja 2030. na globalnom nivou znatno povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju, posebno najnerazvijenijim zemljama, malim ostrvskim državama u razvoju i afričkim zemljama, za pohađanje višeg obrazovanja u razvijenim zemljama i ostalim zemljama u razvoju, uključujući stručnu obuku i informacione i komunikacione tehnologije, kao i tehničke, inženjerske i naučne programe. (SDG 4.B)

Ljudi uočavaju bitnost edukacije i teže afirmaciji istog u svojoj državi kao nešto što je ispravno.	Dostupnost visokokvalitetnog prisustvo visokoškolskih ustanova u navedenim državama.	Zemlje u razvijenom svijetu uočavaju značajnost inostranih pomoći za države u razvoju. Vlade održavaju kvalitetni kontrolni sistem za edukaciju i trening sisteme koje upoznavaju internacionalne standarde.
---	--	--

Do kraja 2030. znatno povećati broj kvalifikovanih učitelja/ica, između ostalog i kroz međunarodnu saradnju za obuku učitelja/ica u zemljama u razvoju, posebno u najnerazvijenijim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju. (SDG 4.C)

Mladi razvijaju motivaciju da u budućnosti rade kao učitelji.	Dostupnost visokoobrazovnih institucija kako bi u potpunosti zadovoljile potrebe država u razvoju.	Vlade investiraju u internacionalne trening šeme, uključujući plasmane i poslove.
---	--	---

Izvor: Autor završnog rada

4. ULOGA UNIVERZITETA U SDG SFERI

Jedno od uzbuđenja visokog obrazovanja širom svijeta je količina izuma/inovacija koja je u toku. Dok su Univerziteti svakako ispunjeni tradicijom, ruho i rituali diplomiranja često izgledaju kao prizor iz Padove, Italija 1350. godine, također isti predstavljaju institucije koje se mijenjaju s generacije na generaciju sa novim poljima znanja i promjenjivim zahtjevima društva.

U našem vremenu, jedan od najvećih izazova je održivi razvoj: kako spojiti ekonomski razvoj sa društvenom pravdom i ekološkom održivosti. Stoga nije iznenađujuće što se danas stotine Univerziteta širom svijeta rekonfiguriraju, a sve kako bi odgovorili na ovaj kompleks izazova održivog razvoja na što bolji način.

Univerziteti imaju visoko specijalizovani talenat i visoko motivisane studente koji su spremni da pomognu u dizajniranju rešenja, ali često nisu organizirani za takve napore, ne odobravaju ih jer se smatraju odvracanjem pažnje od akademskog istraživanja, te ne nude institucionalnu podršku za takve napore (npr. radno vrijeme fakulteta, kancelarijski prostor, pravna i administrativna podrška, itd.).

Obrazovanje, istraživanje i inovacije su od suštinskog značaja za održivi razvoj, a čime Univerziteti predstavljaju ključne aktere za postizanje navedenih ciljeva. Univerziteti pružaju vrhunska istraživanja, visokokvalitetno istraživanje i revolucionarne inovacije (Cilj broj 4 i 9). Može se navesti da jaki Univerziteti predstavljaju važan dio društva, te su promotori globalnih i lokalnih partnerstva (Cilj broj 17). Kroz njihov doprinos, znatno utiču na doprinos navedena četiri cilja. Univerziteti podržavaju studente u razvoju rigoroznih naučnih načina razmišljanja, te razvoju duha radoznalosti i poduzetništva, a koji su osnov za kreiranje adekvatnih rješenja za održivi razvoj. Univerzitetskih istraživači, nastavnici i učenici rade kroz partnerske odnose sa građanima, privatnim licima i javnim sektorom, prilikom čega su na izvoru znanja koje može dalje proizvesti rješenja za okruženje. Navedena kombinacija ovih jezgri, daje mogućnosti Univerzitetima jedinstveno mjesta u zajedničkom nastojanju da se postavljeni SDG ciljevi ostvare.

4.1. Uvođenje ESDGa (Education for the SDGs)

ESDG su kritična misija za Univerzitete, zato što su Univerziteti u jedinstvenoj poziciji pružanja ove usluge društvu, kao i zbog implementacije ESDG-ovi mogu doprinijeti koristi Univerzitetima. Za efikasno rješavanje SDG-a potrebni su profesionalci i građani koji imaju vještine, znanje i načina razmišljanja za rješavanje izazova složenog održivog razvoja. Navedeno uključuje:

- ✓ Opšte razumijevanje održivog razvoja i SDG-a;

- ✓ Međusektorske vještine za razumijevanje složenih izazova, osmišljavanje i implementaciju rješenja;
- ✓ Specifična znanja i vještine o tome kako svaka profesija može doprinijeti SDG-ima;
- ✓ Način razmišljanja koji doprinosi pozitivnim društvenim promjenama;

Univerziteti imaju uvjerljive razloge i jedinstvenu priliku da predvode ESDG. Kao pružaoci opšteg i stručnog obrazovanja u svim disciplinama, isti i dopiru do stotina miliona učenika u svim fazama njihovog života, što predstavlja njihovu jedinstvenu poziciju. Kao takvi posjeduju kritičnu odgovornost - obezbijediti ESDG što je više moguće učenika u okviru svoje sfere uticaja.

Nadalje, pružanje ESDG-a ima i druge važne prednosti za Univerzitete:

- ✓ Demonstrirajući uticaj i relevantnost Univerziteta (i sektora) za sadašnjost i budućnost studenata i osoblja;
- ✓ Omogućavanje inovativnih partnerstava i saradnje unutar i širom Univerziteta.

Kako bi integrirali ESDG, Univerziteti moraju povećati postojeće aktivnosti i implementirati nove vrste aktivnosti koje prevazilaze uobičajeno poslovanje. Dok Univerziteti pružaju neke aspekte onoga što je neophodno za ESDGs kroz svoje tradicionalne aktivnosti učenja i podučavanja, postoji potreba da se i jedno i drugo proširi, te da se unaprijede postojeće aktivnosti, kao i implementiraju i uvode nove vrste aktivnosti koje prevazilaze uobičajene operacije. Postoji mnogo pristupa koje Univerziteti mogu preduzeti za implementaciju i integraciju ESDG-a, a u zavisnosti od njihovog konteksta, kapaciteta i početne tačke.

Kao bitna razmatranja se navodi sljedeće:

- ✓ Pošto su ESDG-i relevantni za sve ljude, Univerziteti treba da imaju za cilj da obezbijede elemente ESDG-a na što je veći broj učenika.
- ✓ S obzirom na širinu i međusektorsku prirodu SDG-a, elementi ESDG-a mogu biti uključeni i dodati vrijednost postojećeg formalnog i informalnog učenja i nastavne aktivnosti na univerzitetima.
- ✓ Kako bi se pomoglo učenicima da razviju sveobuhvatne ESDG vještine, kompetencije i način razmišljanja, Univerziteti će također, morati razviti nove aktivnosti „transformativnog učenja“, koji koriste interdisciplinarnost, učenje zasnovano na akciji i uključivanje više aktera, a koji trenutno nisu standardna praksa na univerzitetima.

Imajući na umu ova razmatranja, neki od najčešćih pristupa koji se tako koriste su: podizanje svijesti, interdisciplinarni uvod jedinice, integracija u postojeći kurikulum

disciplina, jedinice zasnovane na projektima, programi liderstva, aktivnosti koje vode studenti, razni online sadržaji održivog razvoja.

Uvođenje ESDG-a može biti organizacijski težak posao, ali postoje mnoge akcije koje Univerziteti mogu poduzeti da podrže isto. Najbolji način da Univerziteti identifikuju i implementiraju pravu kombinaciju aktivnosti ESDG-a za njihov kontekst odvijaju se kroz strateški proces na nivou menadžmenta. Navedeno predstavlja upotrebu mnogih resursa, s obzirom da Univerziteti trebaju pristupiti modifikaciji postojećih programa i kreiranju novih aktivnosti na nivou cijele ustanove. Naime, navedene aktivnosti predstavljaju značaj pomak u odnosu na način podučavanja i učenja domena koji je trenutno zastupljen, organiziran i isporučen. Kako bi proces implementacije strateškog ESDG-a učinili lakšim, Univerziteti mogu slijediti slijedećih pet koraka:

1. Mapiranje onog što se trenutno radi;
2. Izgraditi kapacitete i vlasništvo za ESDG;
3. Identifikovati prioritete, prilike i nedostatke;
4. Integrirati, implementirati i ugraditi SDG 5;
5. Nadgledati, evaluirati i komunicirati širok spektar internih i eksternih zainteresovanih strana (od univerzitetskih lidera, do profesora, studenata i univerzitetskih partnera).

Ipak, može se navesti da će Univerziteti biti suočeni s nizom ličnih, organizacionih i vanjskih prepreka i izazova u vezi sa ESDG koji su relativno složena i nova agenda. Univerziteti mogu poduzeti niz aktivnosti za rješavanje navedenih problema, ali ne i svih problema.

Shodno navedenom od velikog značaja je transformacija u načinu rada Univerziteta. Jedna od mogućnosti transformacije predstavlja fokusiranje isključivo na razvoj inovativnih mehanizama i pristupa za podršku ESDG, koji bi dopunio postojeći sistem upravljanja Univerzitetom. Navedeni pristup se može odvijati paralelno s tradicionalnim pristupima.

4.1.1. Uloga univerziteta u ostvarivanju ESDG-a

Univerziteti imaju jedinstvenu i kritičnu ulogu u pružanju ESDG-a onima koji su unutar sfere uticaja. Dobro je poznato da su univerziteti ključni partner ostvarivanje svih SDG-a. Mogućnosti Univerziteta u obrazovanju, istraživanju i inovaciji, kao i njihov doprinos građanskom, društvenom i vodstvu na nivou zajednice, znače da imaju jedinstvenu ulogu u pomaganju društvu u rješavanju ovih izazova. Moguće je da nijedan od SDG-a neće biti u potpunosti postignut bez doprinosa univerzitetskog sektora.

Smatra se da je bitno da Univerziteti posjeduju moralni imperativ da se podrži obrazovanje SDG kao dio njihove društvene misije, pružanja ljudima profesionalne i lične vještine i sposobnosti. Ono što studenti nauče na svom univerzitetu imat će direktan uticaj na njih kao građane, profesionalce, potrošače kao i na preduzeća za koje će oni raditi i/ili stvarati. Univerziteti treba da pomognu studentima da razviju znanje, vještine, stavove i vrijednosti koje će im trebati da bi se kao odgovorni suočili s globalnim izazovima profesionalaca i građana.

U nastavku su neke od ključnih karakteristika univerziteta koje im daju jedinstvenu i kritičku sposobnost/odgovornost za pomaganje društvu u rješavanju ciljeva održivog razvoja kroz ESDGs:

- ✓ Doseg: veliki broj studenata se upisuje na univerzitetsko obrazovanje širom svijeta, što predstavlja priliku da se utiče na čitavu generaciju profesionalaca i lidera.
- ✓ Odgovornost u direktnim oblastima koje pokrivaju ESDG: Univerziteti imaju odgovornost da ljudima pruže stručne i lične vještine i sposobnosti za profesionalno zapošljavanje, te značajan doprinos društvu.
- ✓ Pristup učenicima u svim fazama učenja: Univerziteti imaju pristup i mogućnosti da prošire svoj pristup učenicima u svim fazama života, uključujući ljude koji već rade. Ovo je kroz dodiplomske i postdiplomske studije, stručno osposobljavanje, obrazovanje rukovodilaca i odraslih, online učenje, terenske aktivnosti i angažman zajednice.
- ✓ Stručnost za učenje i podučavanje: Univerziteti imaju značajnu praktičnu ekspertizu u metodologijama učenja i podučavanja, te kapacitetima za poduzimanje istraživanja pedagogije i isprobavanje novih pristupa i metodologija.
- ✓ Široka stručnost: Univerziteti, preko svojih škola i fakulteta, imaju široku akademsku i sadržajnu ekspertizu relevantnu za podučavanje svih oblasti SDG-a.
- ✓ Posebna uloga u društvu: Povezivanje sa svim drugim sektorima i sve veći fokus o javnoj misiji i uticaju.

Iako bi ove sposobnosti i odgovornosti trebalo da budu dovoljne da ubijede univerzitete da nastoje da povećaju svoje aktivnosti za postizanje ESDG-a, korisno je napomenuti da postoje i mnoge sporedne prednosti ove akcije:

- ✓ Relevantnost i reputacija: Ciljevi održivog razvoja postaju dio svakodnevnog jezika i struktura nacionalnih i podnacionalnih vlada, multilateralnih organizacija, agencija za finansiranje, civilnog društva i privatnog sektora.
- ✓ Povećati privlačnost Univerziteta da pomognu privlačenju studenata – koji su kreatori inovacija.

- ✓ Pomažu u olakšavanju i produblivanju odnosa i saradnje sa drugim sektorima, i obezbijediti put univerzitetima da budu uključeni u rješavanje stvarnih problema održivog razvoja.
- ✓ Pomože u olakšavanju saradnje između različitih fakulteta i funkcija institucija.
- ✓ Fokusirano na budućnost: Obrazovanje za SDG podržava druge korisne alate za uobličavanje nove univerzitetske paradigme; podučavanje vještina spremnih za budućnost. Nove vještine koje poslodavci žele/trebaju.
- ✓ Privlačenje/zadržavanje talenata: Univerziteti sa inovativnim planovima za uključivanje SDG-a u svoje poslovanje, obrazovne planove i istraživačke poduhvate, biće privlačniji i osoblju i studentima.
- ✓ Inovativna partnerstva: Ciljevi održivog razvoja pozivaju na uravnoteženo razmatranje interesa svih aktera u ekološkoj tranziciji. Univerziteti mogu odgovoriti na nove potražnje nudeći obuku za poslove budućnosti, uz podršku poslodavcima u transformaciji radnog mjesta.

Shodno navedenom, Univerziteti imaju uvjerljive razloge i jedinstvenu priliku da predvode obrazovanje za ciljeve održivog razvoja.

4.1.2. Koraci za implementaciju ESDG-a

Početak rada sa SDG-ovima na Univerzitetima, identifikovao je tri nivoa za angažman Univerziteta na SDG-ima, a kako slijedi (Kestil, 2020):

1. Priznanje: Prepoznavanje i priznavanje onoga što Univerzitet već radi u prostoru ESDG-s.
2. Oportunističko usklađivanje: Različita područja širom Univerziteta prepoznaju korisnosti ESDG-a i pronalaženje mogućnosti za implementaciju njegovih aspekata u okviru diskretnih aktivnosti i programa, bez sveobuhvatne univerzitetske strategije.
3. Organizacioni princip: Univerzitet se u cjelini obavezuje i preuzima strateške procese za identifikaciju kako maksimizirati svoj doprinos ESDG-ima i obezbijediti dovoljne resurse i podršku za operacionalizaciju navedene strategije.

U nastavku je dostavljen pregled koraka za proces implementacije ESDG-a sa neophodnim objašnjenjima i informacijama.

- *Korak 1-Mapirati trenutno zastupljene aktivnosti*

Identifikovanje onoga što Univerzitet već radi na ESDG-ima je veoma važno, jer će omogućiti Univerzitetu da shvati svoju početnu tačku u procesu ESDGa, da identifikuje praznine koje treba popuniti, procijeniti potencijalne puteve za napredak i identificirati resurse, te stručnost koja može podržati proces. Razumijevanje trenutnog stanja, te identifikacije kako će eventualne inovacije nadopunjavati isto, omogućava da se izradi ono što je na snazi i poveća uticaj.

Kao primjer može se navesti aktivnosti Univerziteta koje su usmjerene na reviziju ESDGa, a kako bi identificirali sljedeće:

- ✓ Koje su aktivnosti trenutno zastupljene: Ko radi na aktivnostima (jedinice, profesori, katedre, istraživačke grupe, grupe za inovacije u obrazovanju, grupe studenata, itd.) i rezultati (vještine, sadržaji, ključne kompetencije, ciljevi učenja, diplomirani atributi, itd.).
- ✓ Koji elementi ESDG-a (opšte znanje, znanje specifično za struku, transformativno učenje) se već poduzimaju u okviru formalnih i neformalnih aktivnosti učenja i nastave.
- ✓ Ključni resursi i eksperti za specifične SDG, za ESD/ESDG, za transformativne pristupi učenju, itd. koji već postoje na Univerzitetu i mogu se koristiti.
- ✓ SDG saveznici među studentima, osobljem, klubovima i društvima. Povezati resurse kako bi se povećao uticaj rada.
- ✓ Nivo pismenosti o održivosti i svijesti među studentima i osobljem kao polaznom linijom, te osnovom za praćenje napretka u implementaciji ESDG-a.
- *Korak 2-Izgraditi kapacitete i vlasništvo za ESDG*

Uspješno proširenje i produbljanje ESDG-a na Univerzitetu zahtijeva podršku, saradnju i uključivanje širokog spektra internih i eksternih zainteresovanih strana. To uključuje očigledne grupe, kao što su Univerzitet i rukovodioci fakulteta/škola, koji su potrebni za pružanje institucionalne podrške na visokom nivou i mandat na ESDGs; osoblje za nastavu i razvoj kurikuluma u većini fakultete/škole, koji će morati da identifikuju mogućnosti za implementaciju ESDG-a u nastavni plan i program i implementirati ga u praksu. Ali uključuje i druge zainteresovane strane, npr. studente i područja za angažovanje studenata na Univerzitetu, koji mogu pomoći u razvoju, pružanju i podržavanju ESDG-a. Izgradnja vlasništva za složenu agendu kao što su ESDG-ovi često može biti izazovna jer su svijest i/ili kapacitet za poduzimanje radnji niski.

- *Korak 3-Identifikovati prioritete, mogućnosti i nedostatke*

Mapiranje koje je urađeno u koraku 1 može biti osnova za svaki Univerzitet za identifikaciju glavnog jaz između njegove trenutne situacije i onoga čemu želi da teži.

Uključivanje niza univerzitetskih sudionika u ovu diskusiju može biti koristan način da se izgraditi kapacitet i vlasništvo, kao i razviti snažniji rezultat. Jaz bi se mogao odnositi ili na sadržaje i vještine za koje su relevantne ESDG ili organizacioni aspekti univerziteta za promoviranje implementacije SDG-a.

- *Korak 4-Integrirati, implementirati i ugradnja SDGa*

Jednom kada Univerzitet zna svoju početnu tačku i kuda želi stići s ESDG-ima, sljedeći korak je uspostavljanje mape puta za poboljšanje organizacije (uključujući prioritete, strategije i redosljed) i implementacija pomoću alata za promjenu (kao što je osmišljavanje, testiranje/pilotiranje i povećanje nivoa). Postoji mnogo puteva koje Univerziteti mogu preduzeti za implementaciju ESDG-a, u zavisnosti od karakteristike Univerziteta, polazište, snage, slabosti i prioriteta. Jasno mapa puta koja se može prilagoditi institucionalnim potrebama ili tradicionalnim aktivnostima može biti dobar način za širenje svijesti o ciljevima održivog razvoja i podsticanje rada na njima na način sa više aktera.

U nastavku su navedeni primjeri aktivnosti koje bi univerziteti mogli uzeti u obzir prilikom razvoja mape puta prema implementaciji ESDG-a. Svaka institucija će odlučiti koja su relevantniji za njih, njihove prioritete i način da ih efikasno implementiraju.

- ✓ Rješavanje prepreka i izazova: proširenje i produblјivanje ESDG-a na Univerzitetima zahtijeva od njih da rade nove stvari na nove načine – koji se često ne uklapaju dobro u način na koji univerziteti funkcionišu – i da to rade na skala. Stoga će se univerziteti vjerovatno suočiti sa nizom ličnih, organizacione i eksterne barijere i izazove koji će ometati implementaciju njihovih ESDG mapa puta. Neke od ovih barijera će biti lako predvidjeti, drugi će postati očigledni tokom implementacije mape puta. u oba slučaja, institucija mora biti spremna da ih uvaži i prilagodi. ponekad, ovo može zahtijevati dodatna sredstva ili resurse za inovacije, promjenu internih procedure, preispitivanje poticaja za pojedince da postanu akteri promjena ili čak i inicijative za podizanje svijesti za povećanje razumijevanja i prihvaćanja prema ESDGs. Odjeljak 3.2 opisuje neke od najčešćih prepreka i izazove za implementaciju ESDG-a na univerzitetima, i pruža određeni potencijal pristupe njihovom rješavanju.
- ✓ Pristupi čitavih institucija: Univerzitet može koristiti SDG da definiše holistički vizija institucije, koja prožima sve operacije, uključujući istraživanja, operacije i liderstvo. Štaviše, ciljevi održivog razvoja mogu se ogledati u institucionalnoj posvećenosti u upravljanju kampusom. U tom smislu, stvaranje specifičnih struktura omogućava veća vidljivost institucionalnih napora i olakšava privlačenje resursa. 3. Proširenje i produblјivanje implementacije ESDG-a na univerzitetima
Ubrzanje obrazovanja za SDG-ove na univerzitetima 29
- ✓ Posvećenost univerziteta: Javno opredjeljenje ili obećanje SDG-ovima na najvišim institucionalnim nivoima može pomoći u postavljanju pozornice i dati poticaj za

sveobuhvatnije strateške procese i podršku u cijeloj organizaciji. To je također način da se internim i eksternim zainteresovanim stranama pokaže važnost sektora u radu na rješavanju ciljeva održivog razvoja.

- *Korak 5-Praćenje, evaluacija i komunikacija*

Izveštavanje o napretku u implementaciji aktivnosti u vezi sa ESG-ima važan je dio praćenja napretka i podržavanje odgovornosti u implementaciji, ocjenjivanje djelotvornosti implementirane mjere, kao i mogućnost da se demonstrira i pokaže uticaj Univerziteta i njegove šire uloge u društvu.

Ne postoji globalno dogovoren standard o tome kako bi univerziteti trebali mjeriti i izveštavati o njihovom napretku u implementaciji SDG i ESG-a općenito. Navedeno je iz razloga što ESGs imaju širok spektar različitih tumačenja i mnogi njegovi aspekti mogu biti teško mjerljivi. Većina pokušava izmjeriti obim u kojem se ESG-ovi implementiraju, a ne ishode učenja. Univerzitetima bi moglo biti korisno pregledati

različite okvire za pronalaženje ili prilagođavanje pristupa koji odgovara njihovom kontekstu i njihovom kontekstu strategija za implementaciju ESGs.

4.1.3. Zajedničke prepreke, izazovi i potencijalna rješenja

U navedenom podnaslovu su identifikovani neki od uobičajenih prepreka i izazova sa kojim se Univerziteti mogu suočiti pokušavajući da implementiraju ideju ESGa. Navedeno je od velikog značaja kako bi se pronašli načini za njihovo rješavanje i na kraju kreirale strukturne promjene za tranziciju u okruženju u kojem se može ostvariti SDG osnovni okvir djelovanja.

Većina prepreka i izazova nastaje zbog održivog razvoja i SDG-a kao složene agende, a koja nije široko shvaćena niti poznata. Shodno tome ESG zahtijevaju od Univerziteta i pojedinaca da poduzmu niz aktivnosti koje su za njih nove. *Barijere i izazovi se mogu klasifikovati prema tri glavne vrste (Tahl, 2020):*

1. Lične barijere
2. Organizacione barijere
3. Eksterne barijere

Na narednim stranicama će navedene barijere biti objašnjene, te će biti dostavljena eventualna rješenja za iste, a sve zavisno od zastupljenog konteksta.

Lične barijere

Produblјivanje ESG-a na Univerzitetima zahtjeva podršku i saradnju širokog spektra pojedinaca, uključujući institucionalno vodstvo, osoblje za učenje i nastavu, te učenike.

Međutim, nije isključena opcija da ove zainteresirane strane nisu za uvođenje promjena ili u mogućnostima da pruže adekvatnu promjenu.

Navedeno dovodi do dvije glavne lične barijere:

- *Način razmišljanja*, uključujući otpor promjenama i neuviđanje koristi ili relevantnosti ESDG-a.
- *Kapacitet*, uključujući nedostatak vremena i sredstva za nove poduhvate: nedostatak znanja o tome šta je SDG i ESDG, te kako isti implementirati, nerazumijevanje pojmova, nedostatak pristupa resursima, nedostatak vještina ili pristup inovativnim metodama.

Neki od mogućih pristupa koje Univerziteti mogu poduzeti u svom poslovanju kako bi riješili gore navedene lične barijere:

Prikazati prednosti implementacije ESDG-a, kao na primjer:

- Predstavljanje ESDG-a kao prilike za unapređenje ciljeva institucije ili ciljevi pojedinaca (npr. razvoj važnih novih vještina i profesionalni razvoj, povećanje ličnog uticaja i zadovoljstva).
- Predstavljanje postojećih ESDG aktivnosti i njihovih ishoda unutar Univerziteta (npr. na forumima, podnošenju nagrada, komunikacijama).
- Angažovanje osoblja i studentskih prvaka.

Obezbijediti resurse i podršku za lični razvoj oko ESDG-a, a kako je navedeno u nastavku:

- Omogućiti pristup kursevima obuke o tome šta je održivi razvoj i kako razviti i voditi ESDG aktivnosti.
- Uvesti nove načine za obuku i podršku osoblja i studentskih lidera o tome kako osmisliti aktivnosti vezane za ESDG, kao što je mentorstvo; interdisciplinarne grupe koje rade zajedno na projektantske aktivnosti; učešće u projektima vezanim za SDG, gdje mogu dijeliti njihovo znanje i iskustvo; i vršnjačke mreže ili zajednice prakse za razmjenu iskustava (unutar univerziteta ili sa drugim univerzitetima).
- Dijelite ili razvijajte nastavne resurse ESDG-a, uključujući nastavne materijale i studije slučaja, kojima mogu pristupiti osoblje i studenti širom univerziteta.
- Dodijelite sredstva i vrijeme osoblju (i studentima) za integraciju ili razvoj novih aktivnosti vezane za ESDGs.

- Uvjeriti članove fakulteta da je njihova uloga u podučavanju kompetencija u SDG biti vodič kroz cijeli proces učenja – za razliku od toga što je potrebno da prenese veoma specijalizovano znanje.

Osigurati poticaje osoblju i studentima da se uključe u ESDG, kao što su:

- Priznanje za učešće u aktivnostima ESDG-a, uključujući i formalno (razmatranje unapređenja ili dodjela diploma) ili neformalno (nagrade ili značke).
- Pristup finansiranju, mogućnosti za razvoj liderstva i druge pogodnosti.

Organizacione barijere

Institucionalne strukture, politike/procesi i nedostatak vodstva, kapaciteta i resursa, može ograničiti ili usporiti sposobnost Univerziteta da uvedu nove ESDG aktivnosti na cijelom Univerzitetu. Ovo je posebno slučaj zbog širine i interdisciplinarnosti prirode gradiva, te potreba za implementacijom transformativnog aktivnog učenja koje zahtijeva interdisciplinarna okruženja i partnerstva sa više aktera.

Neke od glavnih organizacionih barijera i izazova uključuju:

- Prepreke institucionalnim promjenama, kao što su rigidnost u procesima (kao što je razvoj nastavnog plana i programa, raspored, zapošljavanje), sporost u procesima prilagođavanja, nedostatak konzistentnosti između nivoa (članovi fakulteta, donosioci odluka, administratori), zastarjela hijerarhijska struktura, nedostatak inovativne vizije, neusklađeni poticaji, kulturne norme i nedostatak vodstva (od vrha prema dolje i odozdo prema gore).
- Silosi koji ometaju saradnju između disciplina ili univerzitetskih oblasti (učenje i nastava, istraživanje i rad, studentski klubovi i društva).
- Nedostatak institucionalnih kapaciteta i resursa za implementaciju ESDG-a, uključujući finansijskih resursa, ljudskih resursa, tehničkih kapaciteta i znanja i stručnost u svim oblastima SDG-a.

Univerziteti mogu riješiti ove barijere i izazove na više načina, kao što će biti navedene u nastavku. Međutim, neke od ovih prepreka može biti vrlo teško ili vrlo sporo prevazići unutar tradicionalne strukture Univerziteta i zahtijevaju transformativniji pristup.

Uspostaviti institucionalne mehanizme za osiguranje/ohrabrivanje uspjeha strateškog procesa za ESDG, kao što su:

- Pobriniti se da na Univerzitetu postoji posvećenost na visokom nivou da preuzme ovaj posao, te da se to odražava u ključnim strateškim i planskim dokumentima.

- Odvojite dovoljno sredstava i ljudskih resursa za sprovođenje procesa i za sprovođenje njegovih preporuka.
- Uspostaviti međuuniverzitetsku radnu grupu koja će upravljati procesom, sa predstavnicima svih ključnih oblasti i zainteresovanih strana unutar Univerziteta.
- Pratiti i izvještavati o napretku u implementaciji ESDG-a kako bi se osigurala odgovornost.

Podrška međuuniverzitetskoj, interdisciplinarnoj saradnji na ESDG-ima, na primjer:

- Razviti standardne pravedne strukture za dijeljenje resursa (troškova i prihoda), raspored, dodjela kredita i procjena za ESDG aktivnosti koje uključuju više fakulteta ili škola.
- Osloniti se na stručnost i kapacitete koordinacije interdisciplinarnog održivog razvoj inovacijskih, istraživačkih i obrazovnih centara ili instituta, kao oni imaju stručnost kako u održivosti, tako i u interdisciplinarnom radu i studijama.
- Promovirati interdisciplinarne ESDG radne grupe kao dio univerzitetske ili sveobuhvatne strategije škole (održivost, obrazovna inovacija, akcija istraživanja, itd.)

Identifikovati i iskoristiti stručnost sa cijelog Univerziteta i izvan njega, kao što su:

- Pozivati gostujuće predavače sa drugih fakulteta, univerziteta ili organizacija.
- Udružiti se sa drugim Univerzitetima kako bi stvorili zajedničke diplome ili zajedničke resurse.
- Iskoristiti online resurse.

Uspostaviti institucionalne mehanizme za pomoć u razvoju i održavanju partnerstava sa više aktera za ESDG, kao što su:

- Pružati finansijsku podršku (npr. za finansiranje namjenskih pozicija), tehničku podršku (kao što su šabloni ugovora o partnerstvu i pristup partnerstvu brokeri) i podršku profesionalnom razvoju (za razvoj partnerstva i vještine međusektorske saradnje) za razvoj novih partnerstava i izgleda nakon postojećih partnerstava za aktivnosti ESDG-a.
- Pomoći onima koji osmišljavaju aktivnosti ESDG-a da pristupe postojećim univerzitetskim partnerstvima i vezama, poput onih razvijenih kroz partnerstva u industriji kancelarije, jedinice za učenje integrisane na radnom mjestu, instituti za održivost.

Eksterne barijere

Univerziteti djeluju u složenom vanjskom kontekstu koji možda nije usklađen sa potrebnim promjenama za produblјivanje ili proširenje ESDG-a, te na taj način ometa ili obeshrabruje Univerzitete za poduzimanje niza aktivnosti. Navedeno uključuje:

Institucionalno okruženje: Višeslojni skup pravila i zahtjeva sa kojima se Univerziteti moraju uskladiti da bi dobili legitimitet, resurse i podršku koji ohrabruju ili obeshrabruju Univerzitete od implementacije ESDG-a. Ovo okruženje uključuje raznovrsnost zvaničnih i nezvaničnih mehanizama i aktera, kao što je specifično zakonodavstvo; finansiranje; zvanični okviri osiguranja kvaliteta koji zahtijevaju evaluaciju ili akreditaciju programa i institucija od strane vanjskih tijela; druga neslužbena tijela za akreditaciju ili označavanje kao što su profesionalna tijela za akreditaciju ili tematske akreditacije koje dodjeljuju međunarodne organizacije za standardizaciju; nacionalni i međunarodni sektorski rang. Univerziteti su također pod uticajem institucionalnog okruženje drugih nivoa obrazovanja, kao što su osnovno i srednje obrazovanje, a na osnovu kojih se određuje nivo znanja koje posjeduju studenti završetkom istih.

Društveni, kulturni, politički i ekonomski konteksti mogu uticati na planove univerziteta. Dok su ciljeve održivog razvoja usvojile 193 zemlje članice UN-a, prioriteti i podrška različitim aspektima dnevnog reda mogu varirati lokalno ili među različitim grupama. Tržišne snage a ekonomska situacija također može značajno uticati na ono što Univerziteti mogu da urade.

Kontekst znanja (ili nedostatka znanja): SDG predstavlja noviji pojam, shodno tome neophodno je pronaći standardne metodolocije i konceptualizacije za njihovo podučavanje. Veći dio ESDG-a predstavlja eksperimentalan pojam, postoji mogućnost da se neće rigorozno evaluirati, te da se saznanja neće dijeliti široko. Potencijalno se može reći da je Univerzitetima teže promijeniti zastupljeni vanjski kontekst, ali moguće je navesti neke od potencijalnih aktivnosti koje se mogu poduzeti:

Zagovarati promjene u institucionalnom okruženju za podršku ESDGs, kao na primjer:

- Rad sa kreatorima politike, agencijama za osiguranje kvaliteta, akreditacijskim tijelima, masovni medijima i drugim regulatornim tijelima, te osmisliti alternativne politike, propise, standarde koji stvaraju institucionalni kontekst prilagođen SDG-u.
- Iskoristiti ulogu Univerziteta kao uključenog sudionika u raspravama o politikama, pojedinačno ili kroz sektorska udruženja i vrhunska tijela.
- Zalagati se za veće uključivanje osnovnih ESDG koncepata u osnovno i srednje obrazovanje, kako bi se osiguralo da učenici dolaze sa višim nivoom znanja razumijevanje.

Procijeniti i učiti iz napora vezanih za ESDG unutar i izvan univerziteta, na primjer:

- Razviti odgovarajuće mjere i alate koji će pomoći nastavnicima da procijene kvalitet i uticaj aktivnosti ESDG-a i osigurati da imaju dovoljno vremena za poduzimanje praćenje i evaluacija.
- Uspostaviti mehanizme za razmjenu znanja unutar i izvan univerziteta, kao što su forumi, zajednice prakse, studije slučaja, publikacije, konferencije i tako dalje.
- Podsticati akademsko istraživanje o ESDG-ima i iskustvima Univerziteta.

Angažirati ESDG edukatore da pomognu u praćenju i razmjeni ključnih lekcija iz sve većih akademskih literatura i literatura o studijama slučaja o ESDGs.

4.2. Strategije integracije Ciljeva održivog razvoja u visokom obrazovanju

Navode se određene strategije koje Univerziteti mogu koristiti, a s ciljem uvođenja SDG-a u praksu. Takve strategije pozivaju na promjenu paradigme u obrazovanju i ta promjena zahtijeva ne samo transformaciju institucionalnih odgovornosti, nego i nastavni plan/program, te istraživanje preusmjeravanja kako bi mogle bolje biti zadovoljene potrebe sadašnjih i budućih generacija.

Promjena paradigme je vrlo moguća, jer Visokoškolske institucije posjeduju jedinstven položaj u društvu, neutralne su i imaju povjerenja i razne zainteresovane strane. Ovakva pozicija im omogućava promociju i ostvarivanje dijaloga, te kreiranje prostora za razne saradnje između više zainteresiranih strana.

Slika koja se nalazi u nastavku teksta prikazuje četiri dimenzije SDG-a, te kako oni međusobno djeluju u podržavanju efektivne implementacije SDG-a. Uspjeh implementacije SDG-a zavisi od stepena interakcije između i unutar dimenzije.

4.2.1. Istraživačka dimenzija

Kroz svoje opsežne istraživačke mogućnosti i aktivnosti, Visokoškolske ustanove imaju ključnu ulogu u pružanju potrebnog znanja, baze dokaza, rješenja i inovacije za podršku ostvarivanju SDG-a. Kroz odgovorno istraživanje i inovacije, institucije mogu doći do dobro istraženih okvira koje olakšavaju inovativnu nastavu i efikasno institucionalno upravljanje za podršku SDG.

Istraživanje i inovacije su zasnovane na istraživačkom integritetu koji visoko daje prioritet istraživačkoj etici. Takav fokus onda znači da sva i svaka istraživačka aktivnost stavlja informatore u centar, kako bi se osigurali odgovori koji će dati najveću povjerljivost, u potpunosti informisati učesnike o njihovim pravima u studiji i slobodi koju posjeduju.

Navedeno je u skladu sa sljedeća četiri kritička istraživačka principa:

1. Rano uključivanje krajnjih korisnika u pogledu osiguranja da učesnici u bilo kojem istraživanju, od samog početka shvate svrhu i bit istraživanja, pristanu na iste, te da budu upoznati o njihovim pravilima;
2. Odabir društvenih ciljeva zajedno sa zainteresiranim stranama;
3. Kreiranje pristupa istraživačkim podacima za sve zainteresirane strane;
4. Kreiranje širokog pristupa istraživačkim resursima za sve zainteresirane strane.

Kako organizacije posjeduju stručnost, Visokoškolske ustave trebaju preuzeti vodstvo u omogućavanju dijaloga i akcija između dionica, razvijajući kurseve ili učestvovati u istraživačkim grupama sa drugim Visokoškolskim ustanovama na lokalnom nivou i eksterno o pitanjima koji se odnose na održivost i promovisanje izgradnje kapaciteta u ovoj oblasti.

Ključne teme o kojim se može istraživati u Visokoškolskim ustanovama o održivom razvoju uključuju sljedeće: zaštita prirode, odgovornost, mir, etika, demokratija i upravljanje, ljudska prava, rodna ravnopravnost, korporativna odgovornost, upravljanje prirodnim resursima i biološka raznolikost.

Baviti se istraživanjem u tako širokom rasponu tema vezanih za održivost, ne samo da će generirati nova i relevantna znanja već će i voditi na bolje informisani razvoj politike, kao i efikasnu nastavu o pitanjima vezanim za održivost razvoj.

Kao što je već spomenuto, istraživanje, posebno odgovorno istraživanje i inovacije, jeste ključno za postizanje SDG-a. Kroz analiziranje i utvrđivanje nedosljednosti politika, istraživanja od strane Visokoškolskih institucija doprinosi poboljšanju razumijevanja međusobne povezanosti ciljeva održivog razvoja, a što dovodi do razvoja metrike koja promoviše njihovu efikasnu implementaciju, kao i efikasno praćanje procesa implementacije.

4.2.2. Obrazovanje

Osim što studentima pruža potrebna znanja i vještine, obrazovanje usmjerava studente kako bi mogli razumijeti svoje odgovornosti u društvu koje im omogućava da se nose sa kompleksom i povezanim savremenim izazovima.

Kao takav pojam, obrazovanje treba da bude transformativno, a sve u cilju da studenti razviju pokazivati kritičnost i kreativno razmišljanje unutar i između tradicionalnih disciplina, kako bi se omogućilo interdisciplinarno učenje. Kroz kvalitetnu nastavu, obrazovanje treba da bude u stanju da proizvede akademski obrazovane građane koji su

nosioci promjena, a što može uspješno doprinijeti poboljšanju svojih zajednica bilo u njihovim ličnim i profesionalni kapacitetima ili oboje.

Pomak dakle od konfirmativnog učenja do transformativnog potrebno je učenje, a to će uključivati i institucionalnu spremnost za promjenom. Transformativno učenje karakteriše upotreba participativnih pedagogija koje promovišu kritičko mišljenje i kritičku samorefleksiju koja na kraju dovodi do transformisanih načini razmišljanja, ponašanja i akcije. Transformativno učenje je proces učenja koji motiviše studente da kritički promišljaju i preispituju svoje pretpostavke i uvjerenja usmjerena na održivu budućnost.

Postoje mnogobrojne strategije koji bi mogle doprinijeti da obrazovanje u konačnici podržava SDG. Kao takve strategije, može se navesti otvoreno i učenje na daljinu, a čime bi se osigurala dostupnost obrazovanja svim studentima. Ovaj pristup omogućava širu mrežu onim kojim je potrebno više znanja i vještina za implementaciju SDG-a. Može se navesti da je otvoreno obrazovanje jedan od važnijih doprinosa za postizanje SDG-a, jer implementacijom istog se omogućava pravedno i kvalitetno obrazovanje, koje je dostupno svima, promovišući na taj način cjeloživotno učenje.

U dobro uspostavljenom, pravilno regulisanom sistemu visokog obrazovanja koje je podržano tehnologijom, otvoreni obrazovni resursi mogu povećati pristup, jednakost, kvalitet i relevantnost obrazovanja, kao i sužavanje jaza između onoga što se predaje na visokim školama i ono što ekonomije i društva zahtijevaju. Učiniti relevantno obrazovanje dostupnijim dovodi do smanjenja jaz u vještinama, te dovodi do postizanje SDG-a.

4.2.3. Upravljanje i organizacija

Inkorporacija principa SDG-a u institucionalno upravljanje, operacije i općenito institucionalna kultura je kritična za realizaciju SDG-a u visokoškolskim ustanovama.

Da se SDG realizuju kroz napor institucija, one prvo moraju biti dio kulture institucije, tako da se svaki član institucija osjeća dijelom njih i demonstrira ih u svim aktivnostima i procesima institucija. To znači da održivi razvoj treba posmatrati kao institucionalnu posvećenost, koja se ogleda u institucionalnom upravljanju, nastavnom planu/programu i njegovoj implementaciji, usluge istraživanja i savjetovanja.

Još jedan kritični element institucionalnog upravljanje koje podržava SDG jeste da prožima svim uglovima institucije i da bude prisutna odgovornost svih članova institucije.

4.2.4. Javni angažmani

Tvrđi se da SDG pruža visokoškolskim ustanovama jedinstvenu priliku za ponovno tumačenje institucionalne strategije, te da određuju strukture i mehanizme potrebne za jačanje angažmana između visokoškolskih ustanova, vlada i zajednice.

Jedan takav mehanizam je javni angažmana kroz istraživačka partnerstva i saradnje. Ojačana partnerstva i saradnja univerziteta sa vladama i zajednice su ključne za postizanje SDG, budući da imaju potencijal da doprinesu razvoju rješenja međusektorskih izazova s kojima se suočavaju društva.

Uspostavljanjem partnerstava i saradnje, te jasnim definisanjem oblasti saradnje, visokoškolske ustanove mogu doprinijeti prenosu znanju i vještina, kao i doprinosu koji se ogleda kroz obezbeđivanje usluge održivosti društvu. Saradnje omogućavaju kreiranje odnosa između saradnik, te omogućava grupama i pojedincima da uče i imaju zajedničku korist.

4.3. Izazovi u integraciji SDG-a u Visokoškolske institucije

Integracija SDG-a u Visokoškolske ustanove dolazi sa izazovima. Tandon (2017) smatra da je postizanje SDG-a zavisi od ponovnog razmatranja nastavnog plana/programa i pedagogije nastave u Visokoškolskim institucijama, a kako bi se osiguralo da se svi programi i nastavni predmeti mogu uspješno integrirati održivi razvoj. Najveći izazov sa kojim se Visokoškolske ustanove suočavaju prilikom implementacija SDG-a je disciplinska rigidnost u navedenim institucijama. Usklađivanje sa SDG-ovima u pojedinačne discipline je teško (Tandon, 2017).

U mnogim Visokoškolskim institucijama mnogi edukativni programi su kreirani tako da predavači ne bi potencijalno dozvolili da isti budu uklonjeni i/ili izmijenjeni u skladu sa SDG-em. Kao rezultat, jedna od opcija u mnogim Visokoškolskim ustanovama je osmišljavanje paralelnih programa koji se bave pitanjima održivost. Shodno tome, Visokoškolske ustanove bi trebale pristupiti osmišljavanju fleksibilniji i transdisciplinarni pristup za efikasnu implementaciju SDG-a.

Sljedeći izazov koji se može navesti se odnosi na trenutnu pedagogiju koja je zastupljena u ustanovama i usmjerena na nastavnike, te koja ne dozvoljava kritičko razmišljanje. Nastava u učionicima se posmatra kao neadekvatna za postizanje SDG-a. Drugačija vrsta praktičnog pristupa usmjerenog na učenika tzv. angažovana nastava je poželjnija za efektivnu implementaciju SDG-a. Tandon (2017) tvrdi da je korištenje angažovanog pristupa nastavi važno u tome što se koncepti, teorije i principi uče kroz direktnu primjenu i interpretaciju. Na primjer, u okruženju gdje su vođeni resursi ograničeni, studenti i fakultet mogu raditi zajedno sa članovima zajednice i drugim stručnjacima u različitim praksama, strategijama i politikama prikupljanja vode, skladištenje, distribucije i određivanja cijena, umjesto da se samo teoretski pristupi u učionicama.

Treći izazov u efikasnoj implementaciji SDG-a uključuje nedostatak institucionalne podrške menadžmenta za inicijative koje mogu imati posljedice na pitanja alokacije resursa i vrijeme.

Četvrti izazov prema Okebukoli (2018) uključuje nedostatak obučenog osoblja za pitanja koja su vezana za održivost. Nedostatak integracije održivosti tradicionalnih obrazovnih disciplina u Visokoškolske institucije doprinosi manjku obučenih osoblja, shodno tome faktor je u ograničenim detaljima implementacija SDG-a.

Peti izazov koji utiče na efektivnu implementaciju SDG-a u visokoškolskim ustanovama je nedostatak moderne tehnologije koja se bori protiv efektivne i efikasne komunikacije i razmjene znanja.

4.4. Kako EUA (European University Association) podržava koncept SDG na Visokoškolskim institucijama?

Jaki autonomni Univerziteti su važni partneri vlada, kompanija i civilnog društva u radu ka zajedničkim ciljevima. Ova partnerstva i saradnje su od ključne važnosti u promociji i implementaciji SDG-a, kako u Europi tako i međunarodno gledano. Univerziteti olakšavaju međusobnu komunikaciju. Hiljade mobilnih studenata prelaze granice da bi stekli znanja o novim kulturama i donijeli razumijevanje za svoje zemlje. Istraživači sarađuju širom svijeta, gradeći mreže i razvoj znanja potrebnog za održavanje inovacija širom svijeta. Shodno navedenom European University Association daje veliki značaj Univerzitetima i podršku za postizanje SDG-a.

EUA je reprezentativna organizacija više od 800 Univerziteta i nacionalne rektorske konferencije u 47 evropskih zemalja. EUA igra ključnu ulogu u Bolonjskom procesu i u uticaju na politike EU za više obrazovanje, istraživanje i inovacije. Zahvaljujući interakciji sa nizom drugih evropskih i međunarodnih organizacijama, EUA osigurava da se nezavisni glas evropskih Univerziteta čuje, gde god da su odluke koje će uticati na njihove aktivnosti. Zajedno sa predstavnicima iz poslovnog i industrijskog dijela, kao i civilnih društava, EUA savjetuje za implementaciju SDG-a kroz politiku EU i programe finansiranja.

EUA je posvećena postizanju ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDG), koje Udruženje vidi kao holistički okvir za bavljenje velikim izazovima društva. Univerziteti doprinose ciljevima kroz istraživanje i obrazovanje u širokom spektru disciplina koje potencijalno mogu doprinijeti boljoj budućnosti.

U složenom i razvijenom kontekstu kao što je Europa, bitno je da postizanje ciljeva održivog razvoja počiva na znanju, novim istraživanjima, inovacijama i građanima koji su osnaženi kritičkim mišljenjem. Ciljevi održivog razvoja jasno trebaju jake društvene aktere, poput Univerziteta, koji rade zajedno kako bi osigurali njihov uspjeh. EUA prepoznaje važnost Ciljeva održivog razvoja u svom strateškom planu. Udruženje aktivno promovise Ciljeve održivog razvoja u radu sa svojim članovima, kao i u aktivnostima zagovaranja.

5. ISTRAŽIVAČKI DIO TEME MASTER RADA

Metodologija istraživanja koja je bila korištena u cilju istraživanja predmetne teme je kvalitativna metoda.

Kvalitativno istraživanje predstavlja termin za koji možemo reći da ima različita značenja u različitim područjima. Najpoznatiji je u upotrebi u okviru društvenih znanosti. U navedenim znanostima kvalitativno istraživanje je širok termin koji opisuje istraživanje koje se fokusira na način na koji pojedinac i/ili grupe gledaju i shvaćaju svijet te oblikuju značenje izvan svojih okvira iskustva.

Metode kvalitativnog istraživanja se mogu koristiti nekad zajedno sa metodama kvantitavnog istraživanja. Cilj navedene kombinacije jeste dublje razumijevanje uzroka društvenih pojava ili da se kreiraju dalja pitanja za istraživanje. Razlika u odnosu na kvantitavno istraživanje jeste da što kvalitativno istraživanje stavlja manju važnost tj. značaj na razvoj statičkih valjanih uzoraka ili istraživanje sa uvjerljivim dokazom hipoteze.

Kvalitativno istraživanje se odnosi na razumijevanje istraživačkih pojava *in suit* – na licu mjesta. Cilj jeste je izazivanje značenja koje pojave imaju za sudionike. Proučavanja kvalitativnog istraživanja se oslanjaju na tri (3) metode: sudioničko posmatranje, intervju ili rukotvona analiza (Wolcott, 1995.). Sudioničko posmatranje je jedna od glavnih strategija ispitivanja čija je cilj postizanje bliske prisnosti s grupom pojedinaca. Navedeno istraživanje se uglavnom sastojim od niza metoda: izravno posmatranje, kolektivne rasprave, neformalni intervjui, etc. Intervju predstavlja susret čiji je cilj razgovor i/ili dogovor. Označava interakciju između dvije ili više osoba radi ostvarivanja već definisanog cilja: prikupljanje podataka, procjene sposobnosti, etc. Za navedenu temu je provedena kvalitativna studija uz korištenje analize teksta/intervjua a u cilju kreiranja šire slike o poznavanju pojma SDG, njegovoj implementaciji u visokoškolskim institucijama i ulozi. Navedeni metod istraživanja je od velikog značaja s obzirom da se orjentira na izjave ispitanika a kako bi se pronašle sličnosti u istim.

5.1. Uzorkovanje, prikupljanje podataka i analiza: Pregled intervju sa ispitanicima

Kako je navedeno korištena je tehnika uzorkovanja za analizu teksta tj. rezultata intervju koji su provedeni sa ciljanom grupom ispitanika. Ispitanici u ovom slučaju su bili profesori na Visokoškolskim insitucijama i studenti. Ukupno je izvršeno 14 (četrnaest) intervju, od kojih se 7 (sedam) odnosi na profesore i 7 (sedam) na studente. Cilj ovog istraživanja jeste:

- Identifikovanje uloge obrazovanja na razvoj SDG principa.
- Identifikovanje ključnog aktera (Visokoškolske institucije), kreiranje nastavnog plana i programa, te upoznavanje novih generacija o suočavanju s globalnim izazovima.
- Utvrđivanje povezanosti i uticaja SDG principa na ulogu univerziteta.

Analizi podataka je pristupljeno po završetku intervjua tj. prikupljenih izjava ispitanika. Cilj jeste pronaći zajedničke poveznice između izjava ispitanika. Transkripti su obrađeni te objedinjeni u jednu cjelinu a kako bi bili spremni za dalju analizu. Za kvalitativnu metodu istraživanja (pregled izjava, kodiranje transkripta) korišten je softver MAXQDA.

5.2. Identifikacija sličnosti - MAXQDA

Ukupno je analizirano 14 dokumenata tj. intervjua sa ispitanicima. Od navedenog broja 7 (sedam) se odnosi na intervjue izvršene sa profesorima i 7 (sedam) na intervjue sa studentima. U nastavku je tabelarni pregled izvršenih intervjua tj. dokumenata koji su bili predmet analize:

Tabela 2. Izvršeni intervjui - prikupljeni podaci

Broj intervjua	Spol	Fakultet	Profesor/Student
1.	Muški	Šumarski fakultet	Profesor
2.	Muški	IUS	Profesor
3.	Muški	SSST	Profesor
4.	Ženski	Filozofski fakultet	Profesor
5.	Muški	PMF	Profesor
6.	Ženski	EFSA	Profesor
7.	Muški	PMF	Profesor
8.	Ženski	PFSA	Student
9.	Muški	Burch	Student
10.	Ženski	FSK	Student
11.	Muški	PFSA	Student
12.	Ženski	EFSA	Student
13.	Ženski	EFSA	Student
14.	Ženski	Burch	Student

Izvor: Autor završnog rada

Kodiranje u softveru MAXQDA je vršeno pretragom ključnih riječi u intervjuima ispitanika. Kako bi se proširio opseg istraživanja uneseni su i dodatni kodovi. Pretražene su sljedeće ključne riječi:

- Kvalitetno obrazovanje
- Učenje
- Nastavne aktivnosti
- Vannastavne aktivnosti
- Stav/Mišljenje
- Integracija
- Barijere
- Rješenja za potencijalne barijere
- Uključenost
- Promovisanje
- Motivacija
- Nastavni proces
- Podrška
- Bolji svijet
- Prilagodba
- Svijest
- Istraživanje
- Razumijevanje
- Izazovi
- Uloga
- Uticaj
- Radionice
- Povezanost

Za donošenje zaključka o prethodno postavljenim ciljevima istraživanja analizirane su sljedeće stavke kroz izjave ispitanika:

1. Poznanstvo pojma SDG i uloga obrazovanja u razvoj pojma od strane profesora
2. Poznanstvo pojma SDG od strane studenata
3. Stav/odnos institucije za uvođenje pojma SDG
4. Iskustvo studetana s pojmom SDG
5. Uticaj SDG na visokoškolske institucije i studente – stav profesora
6. Integracija SDG u visokoškolske institucije – prijedlozi za uvođenje prema mišljenju profesora
7. Uključenost studenata u proces uvođenja SDG pojma
8. Potencijalne barijere s kojim se akteri mogu susresti prilikom uvođenja SDG-a
9. Rješenja za potencijalne barijere prilikom uvođenja SDG-a

5.3. Rezultati istraživanja

Kako je navedeno temeljni cilj jeste identifikovati postavljene ciljeve SDG u svijetu i utvrditi mehanizme obrazovanja putem kojih će se navedeni principi ubrzano razvijati.

Ostvarivanje navedenog odnosi se na: Identifikovanje uloge obrazovanja na razvoj SDG principa; Identifikovanje ključnog aktera (Visokoškolske institucije), kreiranje nastavnog plana i programa, te upoznavanje novih generacija o suočavanju s globalnim izazovima; Utvrđivanje povezanosti i uticaja SDG principa na ulogu univerziteta.

Najprije, identifikovano je poznanstvo pojma SDG od strane ispitanika (profesori, studenti), uloga obrazovanja na razvoj istih kao i povezanost SDG na ulogu univerziteta. Kada je riječ o samom poznanstvu SDG-a od strane profesora i studenata možemo utvrditi nakon izvršenog intervjua da su upoznati sa pojmom i nekim od njihovih ciljeva. SDG predstavlja ciljeve za postizanje ekonomskih, industrijskih razvojnih ciljeva, uz zadržavanje sposobnosti očuvanja prirodnih sistema od kojih žive naše civilizacije. Navodi se 17 ciljeva koji predstavljaju nove i univerzalne ciljeve. Ovu izjavu pokrepljuje izjava ispitanika broj 8:

„SDG predstavlja sistem koji se odnosi na međunarodni razvoj gdje se uz pomoć odgovorne proizvodnje i potrošnje prirodnih dobara pozitivno utiče na razne segmente života. Isti je važno implementirati jer odgovorna upotreba dobara predstavlja rješenje za probleme poput zagađenja prirode, gubitaka hrane, etc.“ 8

S obzirom da SDG broji 17 novih i univerzalnih ciljeva ispitanici su najčešće upoznati sa ciljevima koji se odnose na: kvalitetno obrazovanje, rodnu ravnopravnost, smanjeno siromaštvo i mir. Navedeno se može pokrijepiti izjavom ispitanika broj 10:

„Postoji 17 ciljeva. Neki od njih su: da nema gladi i siromaštva, smanjenje nejednakosti, mir, pravda, ekonomski rast, itd. Što se tiče SDG vezanog za obrazovanje, cilj jeste da se osigura inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje, te da se podstiče mogućnost učenja tokom cijelim života. Obrazovanje ujedno pomaže prilikom smanjenja nejednakosti i ostvarenja rodne ravnopravnosti.“ 10

Kada je riječ o konkretnom osvrtu na Cilj koji se odnosi na kvalitetno obrazovanje možemo navesti da se postizanjem istog omogućuje inkluzivno i kvalitetno obrazovanje djece te se potvrđuje uvjerenje da je školovanje najmoćnije i dokazano sredstvo postizanja održivog razvoja. Izjava ispitanika broj 13 se odnosi na navedeno:

„Kada je riječi o SDG cilju koji se odnosi na kvalitetno obrazovanje, možemo reći da je to osnovno pravo svakog pojedinca. Pravo obrazovanje treba da bude u velikoj mjeri olakšano i da pristup istom imaju svi oni pojedinci koji imaju želju da uče i napreduju tokom cijelog svog života. Pri tome ne smiju da postoje barijere kao što su rasne, nacionalne i zdravstvene. Obrazovanje danas predstavlja ključan

osnov za brz ekonomski razvoj. Ljudi se susreću sa bitnosti edukacije, mladi se uz obrazovanje pripremaju za dalji rad u željenim sektorima. Razna istraživanja u inovacije su od suštinskog značaja za održiv razvoj i upravo zbog toga je potrebno da bude sastavni dio mnogih nacionalnih planova.“ 13

Kada je riječ o definisanju pojma obrazovanje možemo reći da predstavlja ključnu dimenziju blagostanja i ključni pokazatelj razvoja. Obrazovanje igra važnu, višeslojnu ulogu u novoj globalnoj razvojnoj Agendi, koja ima za cilj iskorjenjivanje siromaštva uz rješavanje društvenih potreba, kao što su: obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, zapošljavanje, klimatske promjene, zaštita životne sredine. O značaju obrazovanja na SDG navodimo izjavu ispitanika broj 1:

„Veoma je važan utjecaj obrazovanja na uvođenje, poznavanje i implementaciju SDG jer se načelno u našem društvu vrlo malo priča o ovoj tematici, te je obrazovanje jedini medij koji zapravo može i treba pomoći u shvatanju i usvajanju ovih ciljeva kao osnova za budućnost sveukupnog života na Zemlji.“ 1

Uvođenje pojma SDG u visokoškolske institucije predstavlja značajnu inovaciju kako za samu instituciju tako i za studente. Izjava ispitanika broj 7 se odnosi na uticaj SDG na visokoškolske institucije i studente:

„Uvođenje novih planova i aktivnosti vezanih za SDG može imati pozitivan uticaj na studente i obrazovne institucije. Može potaknuti osjećaj globalnog građanstva, promovirati kritičko razmišljanje i vještine rješavanja problema i osnažiti učenike da postanu pokretači pozitivnih promjena u svojim zajednicama. Može stvoriti svijest o globalnim pitanjima, inspirirati učenike da preduzmu akciju i podstaći osjećaj odgovornosti prema stvaranju održive budućnosti.“

Tabela 3. Izjave ispitanika - Cilj 1 i 3 istraživanja

Naslov	Tema	Podtema	Potkrepljujuća izjava
Poznanstvo pojma SDG i uloga obrazovanja u razvoju pojma	Kreiranje slike o poznavanju pojma od strane profesora	Definisanje pojma i važnosti implementacije – shvatanje pojma	<p>„Samo ime SDG kaže da se odnosi se na održivost koja obuhvata i ekološke i ekonomske i društvene aspekte bivstvovanja na Zemlji, što ne treba posmatrati antropocentrično. Po mom shvatanju ovi ciljevi se odnose na očuvanje Zemlje, prorode i ljudskog društva u najširem kontekstu.“ 1</p> <p>„SDG predstavlja skupinu međusobno povezanih ciljeva kreiranih u cilju sveobuhvatnog poboljšanja života u svijetu. Implementacijom SDG-a bi se mogli riješiti neki, ako ne i svi, gorući problemi sa kojima se današnja populacija suočava. Problemi</p>

		<p>poput siromaštva i gladi u određenim dijelovima Afričkog i Azijskog kontinenta, kao i klimatske promjene, polako izmiču kontroli te ih je neophodno rješavati u što skorijem roku.“ 2</p> <p>„SDG-ovi su globalni ciljevi održivog razvoja usvojeni od strane Ujedinjenih nacija. Oni su važni jer pružaju okvir za postizanje održivog razvoja, koji uključuje smanjenje siromaštva, borbu protiv nejednakosti, promociju zdravlja i obrazovanja, zaštitu okoliša i jačanje institucija. Njihova implementacija je ključna za stvaranje održivijeg svijeta za sadašnje i buduće generacije.“ 3</p> <p>„Sama ideja samoodrživog razvoja je budućnost čitave planete, jer resursi u svakom smislu od ekoloških egzistencijalnih do naučnih nestaju i apsolutno je neophodno da civilizacijski samoodrživi razvoj postaje cilj bilo koje produktivnosti, bilo da se radi o naučnoj ili proizvodnoj.“ 4</p> <p>„Pravedan prosperitet u svim djelovima svijeta, promocija socijalne inkluzije, odgovor na klimatske promjene, unaprijeđena ekološka svijest stanovništva planete su neki od značajnih učinaka na svijet tj. za bolji život na svijetu generalno je značajna implementacija svih 17 ciljeva. Ciljevi predstavljaju na neki način putokaz za održivu budućnost sa raznim benefitima za sve ljude planete. U skladu s tim od velikog značaja je implementirati navedene ciljeve i proširiti svijest kod ljudi o istom.“ 5</p> <p>„Načelo sam upoznat sa svim ciljevima, jedan od ciljeva je npr. climate action. O ovom cilju se može pričati od vrtića do fakulteta, u kontekstu našeg uticaja na klimatske promjene (o čemu se može pričati u školama) do stručnih i naučnih analiza i radova na fakultetima.“ 1</p> <p>„Upoznat sam sa većinom ciljeva koji se nalaze u sklopu SDG-a. Jedan od ciljeva koji je u direktnoj vezi sa obrazovanjem jeste kvalitetno obrazovanje.</p>
--	--	--

		<p>Poznanstvo 17 ciljeva i poveznica sa obrazovanjem</p>	<p>Svaka iole ozbiljnija obrazovna institucija teži ka tome da svojim polaznicima pruži što bolje i kvalitetnije obrazovanje. Pored kvalitetnog obrazovanja, naveo bih rodnu ravnopravnost i smanjenu nejednakost kao ciljeve koji su također u užoj vezi sa obrazovanjem. Svjesni smo da je rodna neravnopravnost još uvijek zastupljena u određenim dijelova svijeta, naročito kada je obrazovanje u pitanju.“ 2</p> <p>„U potpunosti sam upoznat sa svih 17 SDG ciljeva. Svih 17 SDG ciljeva održivog razvoja temelje se na tri ključne dimenzije održivog razvoja: društvu, okolišu i ekonomiji, koji uz partnerstvo i mir, čine ishodište puta ka održivom razvoju. Cilj - Kvalitetno obrazovanje – Univerzitet kontinuirano provodi razne programe cjeloživotnog učenja, radionice na temu specijalnih vještina potrebnih za ulazak na tržište rada, preduzetničke vještine itd. organizuje istraživačko naučni centar, kao i biblioteku dostupnu svim studentima.“ 5</p> <p>„Upoznat sam sa svih 17 ciljeva. Jedan primjer je Cilj 4: Kvalitetno obrazovanje. Naglašava važnost inkluzivnog i pravičnog obrazovanja za sve. Pružajući pristup kvalitetnom obrazovanju za sve, možemo opremiti pojedince znanjem i vještinama potrebnim za suočavanje s globalnim izazovima.“ 7</p> <p>„Veoma je važan utjecaj obrazovanja na na uvođenje, poznavanje i implementaciju SDG jer se načelno u našem društvu vrlo malo priča o ovoj tematici, te je obrazovanje jedini medij koji zapravo može i treba pomoći u shvatanju i usvajanju ovih ciljeva kao osnova za budućnost ukupnog života na Zemlji.“ 1</p> <p>„Obrazovanje bi trebalo imati veoma važan uticaj. Kažem „bi trebalo imati“ jer nisam siguran koliko se pažnje pridaje ovoj problematici. Mora se buditi i širiti svijest o gorućim problemima i mogućnostima rješavanja tih problema. Samo</p>
--	--	--	--

		<p>Uloga obrazovanja u razvoju pojma</p>	<p>obrazovanje, barem kada je riječ o našem području, ima dosta šupljina i potrebno je vršiti određene izmjene. Te izmjene se mogu odraditi u skladu sa SDG-a ciljevima. Na taj način bi studenti/đaci bili upoznati sa realnim stanjem svijeta u kojem živimo, i putem prilagođenog obrazovanja bi bili u stanju pomoći u stvaranju boljeg svijeta u skladu sa ciljevima SDG-a.“ 2</p> <p>„Obrazovanje igra ključnu ulogu u uvođenju, poznavanju i implementaciji SDG-ova u budućnosti. Obrazovne institucije imaju priliku oblikovati stavove, znanja i vještine mladih ljudi koji će postati vođe i promicatelji održivog razvoja. Kroz obrazovanje, mladi ljudi stječu svijest o globalnim izazovima i razvijaju sposobnosti potrebne za rješavanje tih izazova. Obrazovanje također promiče kritičko razmišljanje, inovacije i suradnju, ključne elemente za postizanje SDG-ova. Kroz obrazovanje, generacije budućih lidera mogu prepoznati važnost održivog razvoja i djelovati u skladu s tim kako bi stvorile održiviju budućnost.“ 3</p> <p>„Obrazovanje igra ključnu ulogu u uvođenju, razumijevanju i implementaciji koncepta SDG-a u budućnosti. Pomaže u podizanju svijesti, izgradnji znanja i razvoju vještina potrebnih za rješavanje globalnih izazova navedenih u SDG-ima. Obrazovanjem pojedinaca o važnosti održivog razvoja, možemo stvoriti generaciju koja je opremljena da preduzme akciju i radi na postizanju SDG-a. Obrazovanje osnažuje pojedince da donose odluke, promovišu kritičko razmišljanje i njeguju osjećaj odgovornosti prema okolišu i društvu.“ 5</p> <p>„Obrazovanje igra ključnu ulogu u uvođenju, širenju znanja o i implementaciji SDG-a. Osposobljava pojedince s potrebnim vještinama, znanjem i načinom razmišljanja kako bi razumjeli i odgovorili na složene izazove.“7</p>
--	--	--	--

			poljoprivredne škole, možda su neke uspjele to da urade, možda su neke tekstilne škole uspjele da urade, ali već generalno da ovo postane praksa cilj i obaveza svake obrazovne ustanove mislim da u BiH nije zaživjelo na ovakvom nivou.“ 4
Iskustvo studenata sa SDG	Spremno studenta na novosti	Ostvarena prilika za učestvovanje u razvoju SDG-a Nije ostvarena prilika za učestvovanje u razvoju SDG-a	„S obzirom da na obrazovnoj instituciju koju pohađam nije uveden pojam SDG-a nisam prisustvovao aktivnostima koje se odnose na isto. S tim da privatno učestvujem u dijelu koji se odnosi na reciklažu otpadaka.“ 9 „Što se tiče fakulteta, nisam, ali sam bila član nevladine organizacije. Radila sam na kreiranju i implementiranju tri projekta vezana za rodne nejednakosti. Smatram da uvijek postoji način da promovisanje SDG, možda ne direktnom pričom o tome, ali sigurno kroz neke sekcije ili organizacije.“ 10 „Nisam imala priliku da aktivno učestvujem u aktivnostima vezanim za održivi razvoj, i žao mi je zbog toga. Ukoliko budem imala priliku svakako da ću se prijaviti jer sam uvjerdjela važnost istog.“ 12 „Nažalost, nisam nikada bila uključena direktno u aktivnosti koje potencira SDG, ali ono za šta smo se tokom osnovnog obrazovanja zalagali moji prijatelji i ja, jeste inkluzija za osobe sa invaliditetom te obezbjeđivanje svega potrebnog za jedno normalno funkcionisanje u školama i mjestima koji se vezu za isto.“ 14
Utjecaj SDG na visokoškolske institucije i studente – stav	Utjecaj SDG prema stavu profesora	Pozitivan uticaj	„Mislim da bi imao pozitivan učinak-efekat na studente, jer bi više učili, razgovarali i mislili o ciljevima SDGa.“ 1 „Osnaživanje studenata: Uključivanje studenata/učenika u aktivnosti povezane s SDG-ovima može im pomoći da razviju svijest, razumijevanje i vještine potrebne za aktivno

profesor a		Negativan uticaj	<p>sudjelovanje u održivom razvoju.</p> <p>Poboljšanje kvalitete obrazovanja: Uvođenje SDG-ova može pružiti mogućnosti za obogaćivanje nastavnog plana i programa, poboljšanje interdisciplinarnog pristupa i promicanje kritičkog razmišljanja.</p> <p>Izgradnja reputacije: Fokusiranje na SDG-ove može poboljšati reputaciju obrazovne institucije kao lidera u održivom razvoju i privući studente i resurse.“ 3</p> <p>„Pozitivan sa aspekta da bi se omogućilo studentima koji nemaju finansijsku mogućnost da studiraju to jeste da dobiju stipendiju za studiranje. Na navedeni način bi se moglo minimizirati siromaštvo u svijetu. Veći broj mladi ljudi bi upisivalo fakultete te po završetku istih bi mogli pronaći posao i na taj način stvoriti egzistenciju.“ 5</p> <p>„Uvođenje novih planova i aktivnosti vezanih za SDG može imati pozitivan uticaj na studente i obrazovne institucije. Može potaknuti osjećaj globalnog građanstva, promovirati kritičko razmišljanje i vještine rješavanja problema i osnažiti učenike da postanu pokretači pozitivnih promjena u svojim zajednicama. Može stvoriti svijest o globalnim pitanjima, inspirirati učenike da preduzmu akciju i podstaći osjećaj odgovornosti prema stvaranju održive budućnosti. Obrazovne institucije mogu postati središta za inovacije, promovirajući održive prakse i inkorporirajući SDG u svoj nastavni plan i program. To je uzbudljiv način uključivanja i osnaživanja sljedeće generacije.“ 7</p> <p>„Ukoliko bi implementacija bila odrađena tako da se već postojeći nastavni proces zamijeni novim, onda bi studenti bili u problemu. Prilagodba bi bila jako teška, a za neke možda čak i neizvodiva.“ 2</p>
---------------	--	---------------------	--

Izvor: Autor završnog rada

Nakon indentifikacije poznanstva pojma SDG, cilja koji se odnosi na kvalitetno obrazovanje, zatim uticaja i međusobne povezanost, izvršena je identifikacija tj. analiza izjava koje se odnose na ključnog aktera (visokoškolskih institucija), kreiranje novih nastavnih programa i upoznavanje novih generacija o suočavanju s globalnim izazovima.

Univerziteti imaju jedinstvenu i kritičnu ulogu u razvoju SDG. Dobro je poznato da su univerziteti ključni partner ostvarivanje svih SDG-a. Mogućnosti Univerziteta u obrazovanju, istraživanju i inovaciji, kao i njihov doprinos građanskom, društvenom i vodstvu na nivou zajednice, znače da imaju jedinstvenu ulogu u pomaganju društvu u rješavanju ovih izazova. Moguće je da nijedan od SDG-a neće biti u potpunosti postignut bez doprinosa univerzitetskog sektora. Navedeno je pokrijepljeno izjavom ispitanika broj 4:

„Gotovo svaka obrazovna ustanova može na određeni način da potpomogne samoodrživi razvoj, u zavisnosti od toga koja joj je krucijalna ideja, odnosno kojom se naučnom oblasti i djelatnosti bavi i u kojoj mjeri, bez obzira na kojem nivou da li se radi u vrtiću ili se radi u akademskoj instituciji.“ 4

Za efikasno rješavanje SDG-a potrebni su profesionalci i građani koji imaju vještine, znanje i načina razmišljanja za rješavanje izazova složenog održivog razvoja. Navedeno uključuje: opšte razumijevanje održivog razvoja, međusektorske vještine za razumijevanje složenih izazova, osmišljavanje i implementaciju rješenja, specifična znanja i vještine o tome kako svaka profesija može doprinijeti SDG, način razmišljanja koji doprinosu pozitivnim društvenim promjenama. Za navedeno se može izdvojiti izjava ispitanika broj 3:

„Postoji nekolicina načina na koje bi obrazovne institucije mogle integrisati SDG-ove u svoje procese: Uključivanje SDG-ova u kurikulum: Institucije mogu prilagoditi nastavne planove i programe kako bi obuhvatili teme i ciljeve SDG-ova. Mogu se organizirati specifični predmeti ili interdisciplinarni programi koji se bave održivim razvojem; Promicanje istraživanja i inovacija: Institucije mogu podržavati istraživanje i inovacije koje doprinose postizanju SDG-ova. To može uključivati istraživanje o održivom razvoju, alternativnim izvorima energije, smanjenju siromaštva i sl; Partnerstva i suradnja: Obrazovne institucije mogu surađivati s drugim institucijama, lokalnom zajednicom i industrijom kako bi zajedno radili na postizanju ciljeva; Podizanje svijesti: Institucije mogu organizirati događaje, seminare i radionice kako bi podigle svijest o SDG-ovima i potakle angažman studenata i osoblja.“ 3

Većina prepreka i izazova nastaje zbog održivog razvoja i SDG-a kao složene agende, a koja nije široko shvaćena niti poznata. Shodno tome uvođenje SDG-A zahtijeva od Univerziteta i pojedinaca da poduzmu niz aktivnosti koje su za njih nove. Barijere možemo klasifikovati na: lične, organizacione i eksterne. Navedeni stav se odnosi na izjavu ispitanika broj 6:

„Nedostatak svijesti i razumijevanja: Osoblje, uključujući nastavnike, administrativno osoblje i rukovodstvo, može imati nedovoljno razumijevanje o SDG-ovima i njihovom značaju. Nedostatak svijesti može otežati prihvaćanje i integraciju SDG-a u aktivnosti same institucije; Nedostatak finansijskih ali i ljudskih resursa: Implementacija SDG-a može zahtijevati dodatne resurse kao što su obuka osoblja, razvoj novih nastavnih materijala, suradnja s vanjskim partnerima i terenski rad; Prilagođavanje ili izmjena nastavnih planova: Integracija SDG-a u nastavne planove može zahtijevati detaljnu izmjenu postojećih nastavnih programa. To može biti izazovno s obzirom na ograničenja vremena, kurikulumske zahtjeve itd.“ 6

Za sve navedene potencijalne barijere s kojim možemo biti suočeni prilikom uvođenja pojma SDG (klasifikovane kao lične, organizacione i eksterne) postoje moguća rješenja. Neka od njih su: angažman adekvatnog osoblja, uspostavljanje mehanizama, predstavljanje prednosti SDG, obezbjeđenje neophodnih resursa, etc. Kada je riječ o potencijalnim rješenjima za barijere prilikom uvođenja pojma SDG navodi se izjava ispitanika broj 5:

„Edukacija rukovodstva Univerziteta i donosilaca odluka o potrebi usklađivanja strategije rada Univerziteta sa SDG-ovima. Prilikom uvođenja novosti bilo koje vrste od ključnog značaja jeste edukacija u ovom slučaju edukacija rukovodstva obrazovne institucije i donosilaca odluka o potrebi usklađivanja strategije rada institucije sa SDG-ovima. Također, neophodno je obezbijediti određene finansijske olakšice za nove aktivnosti koje su usmjerene ka SDG-u i ostvarivanje partnerstva s drugim institucijama.“ 5

Početak rada sa SDG-ovima na Univerzitetima, identifikovao je tri nivoa za angažman Univerziteta na SDG-ima, a kako slijedi: Priznanje (prepoznavanje i priznavanje onoga što Univerzitet već radi u prostoru SDG-A); Oportunističko usklađivanje (Različita područja širom Univerziteta prepoznaju korisnosti SDG-a i pronalaženje mogućnosti za implementaciju njegovih aspekata u okviru diskretnih aktivnosti i programa, bez sveobuhvatne univerzitetske strategije); Organizacioni pristup (Univerzitet se u cjelini obavezuje i preuzima strateške procese za identifikaciju kako maksimizirati svoj doprinos ESDG-ima i obezbijediti dovoljne resurse i podršku za operacionalizaciju navedene strategije). Za navedeno se odnosi izjava ispitanika broj 2:

„Prvi korak bi definitivno bio upoznavanje javnosti, u samoj instituciji, sa SDG-om i njegovim ciljevima. Sljedeći korak bi bilo utvrđivanje koraka koji su izvodivi u datim uslovima obrazovne institucije. Način implementacije bi bio sljedeći korak. Implementacija utvrđenih ciljeva se može izvršiti putem eventualne izmjene nastavnog procesa kao i nizom drugih nastavničkih aktivnosti. Izmjena nastavnog procesa se može vršiti po principu otvaranja novih naučnih oblasti koje dijelom odgovaraju ciljevima SDG-a ili tako što bi se već postojeće naučne oblasti,

predmeti, modifikovale na način koji zadovoljava potrebe obrazovne institucije kao i ciljeve SDG-a.“ 2

Tabela 4. Izjave ispitanika - Cilj 2 istraživanja

Naslov	Tema	Podtema	Potkrepljujuća izjava
Integracija SDG u visokoškolske institucije	Prijedlozi za uvođenje pojma prema mišljenju profesora	Prilagodba nastavnog procesa	<p>„Kreiranje nastavnog procesa koji će biti u skladu sa ciljevima SDG-a može biti jedan od načina integracije. Govoreći sa nekog inženjerskog/naučnog gledišta, to može biti pružanje kvalitetnog obrazovanja koje će studente/đake podsticati na razmišljanje o obnovljivim izvorima energije, samoodrživim sistemima, o očuvanju životne sredine, kako kopnene tako i morske.“ 2</p> <p>„Obrazovne institucije se mogu integrisati u SDG vođenjem ciljeva SDGa u nastavne planove i programe, tj. uvođenje novih predmeta koji će biti dio školovanja studentima/učenicima.“ 1</p> <p>„Uključivanje SDG-ova u kurikulum: Institucije mogu prilagoditi nastavne planove i programe kako bi obuhvatili teme i ciljeve SDG-ova. Mogu se organizirati specifični predmeti ili interdisciplinarni programi koji se bave održivim razvojem.“ 3</p> <p>„Jedan od načina bi bile i diskusije, istraživanje, projekti, simulacije i druge metode koje potiču kritičko razmišljanje, osviještenost o globalnim problemima i potrebu za djelovanjem. Primjeri iz prakse i terenski rad: Obrazovne institucije mogu organizirati posjete terenskim lokacijama, institucijama ili organizacijama koje primjenjuju ili prmovišu SDG-ove.“ 6</p> <p>„Institucije trebaju poticati istraživanje koje je usmjereno na rješavanje problema povezanih s SDG-ovima. Institucije trebaju organizirati događaje, kampanje i inicijative koje podižu svijest o SDG-ovima i potiču angažman</p>
		Istraživanje, projekti, inovacije i partnerstva	

			<p>studenata, osoblja i šire zajednice.“ 3</p> <p>„Mogu se organizirati radionice, seminari i događaji kako bi podigli svijest među studentima i osobljem o ciljevima održivog razvoja. Nadalje, obrazovne institucije mogu ohrabriti učenike da se uključe u projekte i inicijative koje direktno doprinose postizanju SDG-a, kako unutar školske zajednice, tako i u saradnji sa vanjskim partnerima kao što su lokalne zajednice i nevladine organizacije.“ 7</p>
Uključeno st studenata u proces uvođenja SDG pojma	Stepen uključenosti studenata u proces implementacije	Visok stepen uključenosti studenata kroz razne aktivnosti (webinari, projekti, konferencije i razni događaji)	<p>„Studenti bi mogli pomoći u promovisanju ciljeva održivog razvoja putem studentskih društva koji se mogu organizovati na fakultetima gdje bi se mogle održavati panel diskusije. Pored toga moguće je kreirati razne webinare i slične aktivnosti.“ 8</p> <p>„Učestvovanje u aktivnostima i projektima koji promovisu održivost, kao što su čišćenje parkova, recikliranje, sadnja drveća, promovisanje održive mobilnosti. Organizovanje događaja i konferencija o održivom razvoju i SDG, kako bi se povećala svijest o SDG-u.“ 9</p> <p>„...Održavanje radionica, prezentacija, osmišljavanje interaktivnih igara vezanih za SDG, učlanjivanjem u nevladine organizacije koje se bave sličnim tematikama, itd.“ 10</p> <p>„Primjeri događaja mogu biti predavanja, radionice, debata, konferencije, izložbe, volontiranje, čišćenje okoline i dr.“ 11</p>
Potencijalne barijere s kojim se akteri mogu susresti prilikom uvođenja	Problemi s kojim se susrećemo prilikom implementacije SDG (lični, organizacioni)	Neinformisanost	<p>„Kao problemi i barijere možda bi mogli biti: nedovoljna informisanost o SDGu, nedovoljno znanje o SDGu, uklapanje u zadati postojeći okvir nastavnih planova i programa pri čemu treba zadovoljiti ciljeve obrazovanja za određene struke i ciljeve SDGa.“ 1</p> <p>„Pored toga, s obzirom da je tema o SDG-u u</p>

SDG-a	ni, eksterni)	Sistem	<p>BIH manje poznata moguća barijera jeste nedostatak adekvatnog kadra za predstavljanje teme studentima.“5</p> <p>„Jedan od problema može biti zatvorenost/rigidnost sistema kada su u pitanju promjene nastavnog procesa.“ 2</p> <p>„Ogromni problemi su birokratija, administrativni aparat , dozvole, vjerovatno i opstrukcije u samom nastavno-naučnom vijeću gdje možda ne bi svi vidjeli prednost ovakvog načina rada.“ 4</p>
		Nedostatak saradnje	<p>„Nedostatak suradnje s drugim institucijama, vladama, neprofitnim organizacijama i industrijom može ograničiti mogućnosti uvođenja SDG-ova.“ 3</p>
		Izlazak iz „komfort zone“	<p>„Svaka inovacija na početku broji razne barijere, a najviše jeste odbijanje uvođenja neke novosti u poslovne aktivnosti tj. izlazak iz takozvane „komfort zone“.“ 5</p>
		Finansijski izazovi	<p>„Implementacija može zahtijevati dodatna sredstva za obuku osoblja, prilagodbu, etc.“3</p>
Rješenja za potencijalne barijere uvođenja SDG-a	Uočavanje rješenja za sve identifikovane barijere pri implementaciji	Kreiranje dualnog nastavnog procesa	<p>„Kreiranje dualnog nastavnog procesa za postojeće i nove studente/đake. Mislim da bi to bio najblaži oblik tranzicije kada se govori o samom proces izmjene nastavnog plana. Drugim riječima, omogućavanje postojećim studentima svršetak školovanja po već postojećem planu i programu, i pružanje obrazovanja novim studentima po planu i programu koji odgovara ciljevima SDG-a. Želim naglasiti da se određeni ciljevi SDG-a</p>

		<p>Fondovi i grantovi; partnerstva</p> <p>Edukacija; Mentorst.</p>	<p>„...mogu primjeniti i bez tranzicijskog procesa.“ 2</p> <p>„Institucije mogu tražiti financijsku podršku kroz grantove i fondove namijenjene SDG-ovima i održivom razvoju.“ 3</p> <p>„Također, neophodno je obezbijediti određene finansijske olakšice za nove aktivnosti koje su usmjerene ka SDG-u i ostvarivanje partnerstva s drugim institucijama.“ 5</p> <p>„Osim toga, formiranje partnerstava sa lokalnim organizacijama i nevladinim organizacijama može omogućiti obrazovnim institucijama pristup stručnosti, resursima i potencijalnoj saradnji na projektu. Ova partnerstva mogu poboljšati uticaj inicijativa vezanih za SDG i stvoriti smisljena iskustva učenja za učenike.“ 7</p> <p>„...pronalazak dodatnih resursa kroz partnerstva sa međunarodnim institucijama i donatorima.“ 6</p> <p>„Edukacija rukovodstva Univerziteta i donosilaca odluka o potrebi usklađivanja strategije rada Univerziteta sa SDG-ovima. Prilikom uvođenja novosti bilo koje vrste od ključnog značaja jeste edukacija u ovom slučaju edukacija rukovodstva obrazovne institucije i donosioca odluka o potrebi usklađivanja strategije rada institucije sa SDG-ovima.“ 5</p> <p>„Neki od načina da se prevaziđu razne barijere s kojim se možemo susresti jeste kvalitetna edukacija o samom značaju ciljeva. Također, bitno je pružanje podrške i mentorstva u samom početku.“ 6</p>
--	--	--	--

Izvor: Autor završnog rada

6. ZAKLJUČAK

Kako je u prethodnim stranicama završnog rada navedeno osnovni cilj jeste identifikovanje postavljenih ciljeva SDG u svijetu i pronaći mehanizme obrazovanja putem kojih će se SDG ubrzano razvijati.

Podciljevi istraživanja koje možemo navesti su: Identifikovanje uloge obrazovanja na razvoj SDG principa; Identifikovanje ključnog aktera (Visokoškolske institucije), kreiranje nastavnog plana i programa, te upoznavanje novih generacija o suočavanju s globalnim izazovima; Utvrđivanje povezanosti i uticaja SDG principa na ulogu univerziteta.

Kvalitativnom metodom istraživanja u pogledu obavljenih intervjua sa više pojedinaca cilj jeste stvoriti širu sliku o gore navedenim stavkama. Nakon izvršenog istraživanja tj. intervjua sa ispitanicima možemo navesti da je prisutno poznanstvo pojma SDG. SDG je pojam koji predstavlja ciljeve za postizanje ekonomskih, industrijskih razvojnih ciljeva uz zadržavanje sposobnosti očuvanja prirodnih sistema od kojih žive naše civilizacije. SDG predstavlja sistem koji se odnosi na međunarodni razvoj gdje se uz pomoć odgovorne proizvodnje i potrošnje prirodnih resursa pozitivno utiče na razne segmente života na Zemlji. Ispitanicima su uglavnom bili poznati sa svih 17 postavljenih ciljeva, a najviše sa onim koji se odnose na ravnopravnost, mir, ekonomiju, zdravlje i obrazovanje.

Poseban osvrt je dat na Cilj čiji je predmet kvalitetno obrazovanje. Cilj koji govori o obrazovanju predstavlja kvalitetno i inkluzivno obrazovanje djece. Navedenim ciljem se potvrđuje da je obrazovanje najmoćnije sredstvo postizanja održivog razvoja. Obrazovanje je pokretač mnogih inovacija. Obrazovanje predstavlja osnovno pravo za svakog pojedinca. Upravo iz toga što je obrazovanje najmoćnije sredstvo za postizanje raznih inovacija ono treba biti jednako za svakog i pravo na obrazovanje treba biti olakšano u velikoj mjeri te pristup istom trebaju imati svi koji imaju želju da uče i napreduju tokom cijelog svog života. Obrazovanje predstavlja osnov za brz ekonomski razvoj.

Za obrazovanje možemo navesti da predstavlja ključnu dimenziju i ključni pokazatelj razvoja. Igra značajnu ulogu na uvođenje, poznavanje i implementaciju SDG. Načelno se u našem društvu manje priča o navedenom pojmu te obrazovanje predstavlja jedan značaj medij koji može pomoći u shvatanju i usvajanju ciljeva kao osnova za budućnost sveukupnog života na Zemlji. Obrazovanje približavan učenicima/studentima pojam SDG-a a koji svaki od njih u daljem poslovnom svijetu može prenositi na druge.

Uvođenje pojma SDG na visokoškolske institucije predstavlja značajnu i povoljnu inovaciju kako za samu instituciju tako i za studente. Obrazovne institucije mogu postati središta za inovacije, promovisuću održive prakse i inkorporirajući SDG u svoj nastavni plan. Na ovaj način se stvara svijest o globalnim pitanjima, inspirišući učenike da preuzmu akcije i kreirati im osjećaj prema stvaranju održive budućnosti.

Nakon identifikovanja poznanstva pojma SDG, zatim uticaja i međusobne povezanosti sa obrazovanjem i univerzitetima, sljedeći cilj rada se odnosi na identifikaciju ključnog aktera (visokoškolske institucije) u razvoju navedenog pojma.

Univerziteti imaju jedinstvenu ulogu u razvoju SDG. Visokoškolske institucije imaju moć motivisanja studetana koji su spremni pomoći u dizajnu rješenja za održivu budućnost. Jake visokoškolske institucije predstavljaju važan dio društva te su značajni promotori globalnih i lokalnih partnerstva. Univerzitetski istraživači, studenti i profesori kroz svoje partnerske odnose sa građanima, privatnim licima i javnim sektorom kreiraju rješenja za bolje okruženje tj. kreiraju rješenja za održivu budućnost.

Navode se neki od sljedećih načina integrisanja SDG-a u procese visokoškolskih institucija: uključivanje pojma u planove i programe institucija (kreiranje specifičnih predmeta ili interdisciplinarnih programa koji se bave održivim razvojem); partnerstva i saradnje s drugim institucijama a gdje bi se radili na zajedničkom postizanju cilja; podržavati istraživanja i inovacije koje doprinose razvoju SDG; organizacija seminara, radionica i raznih drugih događaja koje imaju za cilj upoznavanje pojma SDG.

Prilikom uvođenja novog pojma u institucije možemo se susresti sa raznim barijerama. Uvođenje novog pojma zahtijeva od institucije ali i od svakog pojedinca u okviru institucije poduzimanje niz aktivnosti a koje su za njih nove. Upravo iz tog razloga postoje i razne barijere i eventualne poteškoće. Nedostatak svijesti i razumijevanja može biti jedna od barijera kao i nedostatak finansijskih ali i ljudskih resursa. Nedostatak svijesti može znatno otežati proces uvođenja pojma. Niz novih aktivnosti će zahtijevati dodatne finansijske izvore ali i dodatnu ljudsku snagu. Za uvođenje novih pojmova bit će potrebni dodatni seminari, obuke, razvoji raznih nastavnih materijala, saradnje s vanjskim partnerima i terenski rad. Sam proces izmjene ili prilagođavanje nastavnih planova može zahtijevati detaljnu izmjenu postojećih nastavnih programa. Navedeno može biti izazovnu s obzirom na vremenska ograničenja, kurikulumske zahtjeve i slično.

Postoje razni načini s kojim se mogu riješiti prethodno navedene barijere. Najznačanije rješenje je sticanje adekvatnog znanja rukovodstvu institucija. Prilikom uvođenja novosti bilo koje vrste od ključnog značaja jeste edukacija u ovom slučaju edukacija rukovodstva obrazovne institucije i donosioca odluka o potrebi usklađivanja strategije rada institucije sa SDG-ovima. Također, neophodno je obezbijediti određene finansijske olakšice za nove aktivnosti koje su usmjerene ka SDG-u i ostvarivanje partnerstva s drugim institucijama.

Ograničenja/implikacije u istraživanju i preporuke za dalja istraživanja

Svako istraživanje koje se temelji na intervjuima sa ispitanicima tj. ciljanom grupu za predmetnu temu rezultat su podaci koji se dalju mogu obrađivati, prenositi i predstavljati osnov za kreiranje šire slike. Navedeno istraživanje je provedeno sa određenom skupionom osoba, njih 14 što u konačnici može rezultirati sa određenim ograničenjima u pogledu rezultata i zaključaka.

Navedenim istraživanjem su prikupljeni podaci koji se odnose na samo poznavanje pojma SDG, povezanošću sa obrazovanjem i ulogom obrazovanja, te važnosti visokoškolskih institucija u širenju važnosti navedenog pojma. S obzirom da su se intervju provodili sa dvije skupine tj. profesorima i studentima moguće je kreirati sliku o spremnosti profesora u pogledu uvođenja pojma SDG u nastavu te spremnost studenata u zajedničkoj implementaciji. S tim možemo navesti manjak informacija tj. mišljenja od strane lica koje zapravo donose odluke o uvođenju novosti i sl.

Kao prijedlog za dalja istraživanja jeste uključivanje u proces prikupljanja podataka i ključne osobe Univerziteta kao npr. članove Upravnog odbora Univerziteta s ciljem kreiranja potpune i šire slike u kojoj su uključeni svi akteri u procesu.

Kao krajnji zaključak a u skladu sa teoretskim osvrtom i provedenim istraživanjem možemo navesti da je obrazovanje ključni dio za razvoj implementacije pojma SDG, odnosno da univerziteti znatno mogu pomoći pri promociji i implementaciji navedenog pojma kreirajući nove planove i programe, te održavanjem diskusija, seminara i debata, a na osnovu kojih će uključivati studente. Studenti s tim znanjem će biti u potpunosti spremi za dalji poslovni svijet a gdje će kao pojedinci unositi pojam u korporacije u kojim će biti zaposleni. Kao preporuku za dalja istraživanja možemo navesti i detaljni osvrt na spremnost ustanova za unos ovog pojma i kreiranje detaljnih planova i aktivnosti koje je neophodno poduzeti a kako bi se to u konačnici i uvelo u praksi.

Suštinski, u visokom obrazovnom sistemu neophodno je uložiti više napora kako bi svi akteri bili SDG osviješteni. Sticanjem dovoljno znanja o održivom razvoju moguće je kreirati mehanizme između ljudi i okoline. Shodno tome obrazovne institucije moraju adekvatno pristupiti integrisanju SDG projekata i koristiti razne alate i metode za podizanje svijesti o održivom razvoju.

REFERENCE

1. AISEC BLOG (2019). *Ciljevi održivog razvoja*. Dostupno na: <https://aiesec.ba/ciljevi-odrzivog-razvoja/> (Pristupljeno: 23 Juni 2022).
2. Arsenault, N. (2021). *The Role of Universities Towards a Sustainable Future: Integrating the Sustainable Development Goals*. Faculty of Environmental and Urban Change, Canada
3. Associate E. U. (2019). *Universities and SDG-Towards the Global Goals*. Belgium.
4. Association (2019). *Sustainable Development Goals*. Dostupno na: <https://eua.eu/issues/24:sustainable-development-goals.html> (Pristupljeno: 15 Juni 2022).
5. Association, E. U. (2019). *Universities and SDG*. Edita.
6. Boeren, E. (2019). *Understanding Sustainable Development Goal (SDG)*. Edinburgh: Springer.
7. Buckler, C. (2019). *Shaping the Future We Want: UN Decade of Education for Sustainable Development*. Paris: UNESCO.
8. Christine, Q. (2016). *A Systems Approach to Rethinking SDG in a Resource-Scarce World*. Elsevier
9. Ciljevi održivog razvoja (2020). *Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini*. Dostupno na: <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/> (Pristupljeno: 02 Juni 2022).
10. Delors, J. (2016). *Learning: The Treasure within*. France.
11. Education and SDG (2016). *Educate a child*. Dostupno na: <http://educationaboveall.org/uploads/library/file/2a8e15847d.pdf> (Pristupljeno: 20 Maj 2022).
12. ESA (2015). *ESA and Sustainable Development Goals*. Dostupno na: https://www.esa.int/Enabling_Support/Preparing_for_the_Future/Space_for_Earth/ESA_and_the_Sustainable_Development_Goals (Pristupljeno: 01 Juni 2022).
13. Eva, K. (2020). *What Teachers Think and Know about Education for*. Germany: MDPI.
14. Garcia, J. (2017). *Education for Sustainable Development and its Role in the Promotion of the SDG*. Germany.

15. Gergeli, T. (2021). *Data describing the relationship between world news and SDG*. Elsevier, 1-10.
16. Godwell, V. (2020). *Sustainable Development Goals and Institutions of Higher Education*. Springer.
17. Hoffman, T. (2018). *Teaching the Sustainable Development Goals, Global*. Germany.
18. IDOP. (2019). *17 ciljeva održivog razvoja*. Dostupno na: <https://idop.hr/ciljevi-odrzivog-razvoja/> (Pristupljeno: 29 Juni 2022).
19. Kalterina, B. (2020). *Effects of COVID-19 on the Sustainable Development Goals (SDGs)*. Discover.
20. Lochner, L. (2010). *Non-Production Benefits of Education: Crime, health and good citizenship*. London.
21. Makrasis, V. (2013). *Developing and Validating an ESD Student Competence Framework*. RCUS Initiative.
22. Marek, S. (2019). *Money where it matters, Designing funds for the frontier*. London.
23. OECD. (2019). *A Territorial Approach to the SDG*. Paris.
24. Okebukola, P. (2017). *Joining the dots between Responsible Research and Innovation and the Attainment of the SDG: Good Practice Africa can learn from*. Barcelona: Internacional conference, Barcelona.
25. Rieckmann, M. (2018). *Learning to transform the world: Key competencies in Education for Sustainable Development*.
26. Sass W. (2020). *Redefining action competence: The case of sustainable development goals*. Educ.
27. Schneider, A. (2015). *Corporate Social Responsibility*. Berlin.
28. Secretary-General, U. N. (2020). *Progress towards the SDG*. New York.
29. Stubbs, W. (2021). *Addressing the SDGs through an integrated model of collaborative education*. Cheltenham.
30. Sustainable Development Solutions Network (2019). *Sustainable Development Goals*. Dostupno na: <https://www.unsdsn.org/> (Pristupljeno 15 Juni 2022).

31. Tahl, K. (2020). *Accelerating education for the SDG in Universities: A guide for Universities, Colleges and Higher Education Institutions*. New York.
32. Tandon, R. (2017). Contributions of Higher Education to SDGs. Dostupno na: <https://www.unescochair-cbrsr.org/> (Pristupljeno: 24 Juni 2022).
33. Tilbury, D. (2019). *Education for Sustainable Development: An expert review on processes and learning for ESD*. Paris: UNESCO.
34. Toman, I., (2020). *Higher Education Partnership to accelerate action for the SDG*. IAU
35. Ujedinjene nacije Bosna i Hercegovina. (2015). *Cilj održivog razvoja 4*. Dostupno na: <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/sdgs/4> (Pristupljeno: 01 Juni 2022).
36. Ujedinjene nacije-BIH (2019). *Kako UN podržava Ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini?* Dostupno na: <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/sdgs> (Pristupljeno 29 Maj 2022).
37. United Nations (2020). *Do you know all 17 SDGs?* Dostupno na: <https://sdgs.un.org/goals> (Pristupljeno: 20 Juni 2022).
38. United Nations (2019). *SDG Action Platform*. Dostupno na: <https://sdgs.un.org/partnerships> (Pristupljeno: 22 Juni 2022).
39. Wals, A. (2010). *Education for Sustainable Development*. Sweden: Edita.
40. Walter, L. (2020). *COVID-19 and the UN Sustainable Development Goals: Threat to Solidarity or an Opportunity?* Dostupno na: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/13/5343> (Pristupljeno: 15 Juni 2022).
41. World Council of City Data's portal (2020). *Sustainable Development Goals*. Dostupno na: <https://urbandata.unhabitat> (Pristupljeno: 01 Juni 2022).
42. Whitby, A. (2019). *Advancing Education for Sustainable Development*. Edita.
43. Zhou, J. (2017). *Data Analysis of Questionnaire*. China: Publishing house of Electronics Industry.